

Lidelsen i 1 Peters brev

**i lys av brevets situasjon og retoriske
argumentasjon, med særlig vekt på 1 Peter 5:8-11.**

Christian Lilleheim

AVH501: Masteravhandling
30 ECTS
Master i Teologi

Våren 2011

Veileder: Førsteamanuensis Geir Otto Holmås

Det Teologiske Menighetsfakultet

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	5
1.1	Motivasjon og bakgrunn for oppgaven	5
1.2	Tittel og hovedspørsmål	5
1.3	Forskningshistorie	6
1.4	Metode og disposisjon	8
2	Terminologi for lidelsen i 1 Peter	11
3	Lidelsen i 1 Peter i lys av brevets bakgrunn og situasjon	13
3.1	Isagogiske spørsmål	13
3.1.1	Forfatter	13
3.1.2	Tilblivelsessted	13
3.1.3	Adressater	14
3.1.4	Datering	15
3.2	Lidelsessituasjonen i 1 Peter på bakgrunn av historiske overveielser	15
3.2.1	Hva sier teksten?	16
3.2.2	Historisk utblikk	17
3.2.2.1	Offisiell forfølgelse?	17
3.2.2.2	Sosial forfølgelse?	17
3.2.3	Oppsummering lidelsessituasjon	20
4	Lidelsen i 1 Peters retoriske argumentasjon	21
4.1	Kort om 1 Peters enhet og sjanger	21
4.2	1 Peter som deliberativ retorikk	22
4.3	En skisse av 1 Peters retoriske struktur	23
4.4	Retorisk analyse	25
4.4.1	Exordium, 1:1-12	25
4.4.1.1	Lidelsen i exordium	26
4.4.2	Argumentatio I, 1:13-2:10	26
4.4.2.1	Lidelsen i argumentatio I	27
4.4.3	Argumentatio II, 2:11-3:12	27
4.4.3.1	Lidelsen i argumentatio II	28
4.4.4	Argumentatio III, 3:13-4:11	29
4.4.4.1	Lidelsen i argumentatio III	29
4.4.5	Argumentatio IV, 4:12-19	30

4.4.5.1	Lidelsen i argumentatio IV	30
4.4.6	Argumentatio V, 5:1-5	32
4.4.6.1	Lidelsen i argumentatio V	32
4.4.7	Peroratio, 5:6-14.....	33
4.4.7.1	Lidelsen i Peroratio.....	33
4.4.8	Oppsummering retorisk analyse.....	33
5	Detaljeksese av 1 Peter 5:8-11 med særlig henblikk på djevelens rolle i lidelsen	35
5.1	Kontekst.....	35
5.1.1	Analyse av fjernkontekst.....	35
5.1.1.1	Lidelse og dommen, 4:12-4-19.....	35
5.1.1.2	Formaninger til de eldste og de unge, 5:1-5	36
5.1.2	Analyse av nærkontekst	36
5.1.2.1	Ydmykelse og bekymringer, 5:6-7	36
5.1.2.2	Avslutningshilsen, 5:12-14.....	37
5.2	Tradisjonshistorisk overveielse.....	37
5.3	Tekstkritikk.....	38
5.3.1	Tekstkritisk kasus i 5:8.....	38
5.3.2	Tekstkritisk kasus i 5:9.....	39
5.3.3	Konklusjon tekstkritikk.....	39
5.4	Inndeling og oversettelse	39
5.5	Detaljeksese av 5:8-11	40
5.5.1	8a: Formaning til edruelighet og årvåkenhet.....	40
5.5.1.1	8a: Νήψατε, γρηγορήσατε	40
5.5.2	8bc: Beskrivelse av motstanderen og hans aktivitet.....	41
5.5.2.1	8b: ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ	41
5.5.2.1.1	Ekskurs: djevelen og lidelsen.....	43
5.5.2.2	8c: ζητῶν τινα καταπιεῖν	47
5.5.3	9a: Oppfordring til standhaftighet i troen.....	47
5.5.3.1	9a: ὃ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει	47
5.5.4	9b-10c: Trøst og motivering.....	50
5.5.4.1	9b: εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῆ ἐν τῷ κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι	50
5.5.4.2	10a: Ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,.....	54

5.5.4.3	10b: ὀλίγον παθόντας	57
5.5.4.4	10c: αὐτὸς καταρτίσει, στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει	58
5.5.5	11: Avsluttende doxsologi	60
5.5.5.1	11: αὐτῷ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.	60
5.6	Sammenfatning	61
6	Avslutning	63
6.1	Hvilken form for lidelse er det 1 Peter refererer til?	63
6.2	Hvordan trøster og motiverer Peter de lidende kristne?	63
6.3	Hva er det Peter vil formidle i 1 Peter 5:8-11?	64
6.4	Hvorfor trekkes djevelen inn i 1 Peter 5:8, og hva er hans rolle i lidelsen?	64
7	Bibliografi	66
7.1	Forkortelser	66
7.2	Primærlitteratur	67
7.3	Sekundærlitteratur	67
7.4	Tekstuelle hjelpemidler	70

1 Innledning

1.1 Motivasjon og bakgrunn for oppgaven

Bak denne avhandlingen ligger en personlig motivasjon: mitt engasjement for forfulgte kristne verden over. Dette er hovedgrunnen til at jeg vil behandle temaet lidelse. 1 Peters brev (1 Peter) ble valgt som utgangspunkt på grunn av brevets historiske bakgrunn: et kristent samfunn som blir trakassert. Et hovedmål med oppgaven er å kunne sette meg inn i hvordan Peter trøster og motiverer de lidende kristne i Lille-Asia. I forlengelsen av avhandlingsarbeidet mitt vil dette forhåpentligvis gi meg noen refleksjoner om hvordan jeg kan adressere dagens forfulgte kristne.

En annen motivasjon er å undersøke om 1 Peter sier noe om djevelens rolle i lidelsen. Er det Guds vilje at kristne lider for sin tro, eller er lidelsen djevelens verk? Det er liten tvil om at lidelsene 1 Peter refererer til er en følge av sosial trakassering. Men hvorfor velger da Peter mot slutten av brevet å trekke inn djevelen som de kristnes motstander, til tross for at han har sagt at lidelsen kan være etter Guds vilje tidligere? Dette har ledet meg til eksegesen av 1 Peter 5:8-11.

1.2 Tittel og hovedspørsmål

Til tross for denne motivasjonen, har jeg valgt en noe bredere og mer åpen innfallsvinkel. Tittelen jeg har valgt for avhandlingen er: *“Lidelsen i 1 Peters brev i lys av brevets situasjon og retoriske argumentasjon, med særlig vekt på 1 Peter 5:8-11.”*

Det jeg ønsker å gjøre i avhandlingen er å finne svar på fire hovedspørsmål. Spørsmålene, med klargjøringer, er som følger:

(1) *Hvilken form for lidelse er det 1 Peter refererer til?* Med dette mener jeg at jeg ønsker å undersøke hva slags lidelse 1 Peter kan referere til ved å trekke inn historisk bakgrunnsinformasjon om den tidlig-kristne bevegelses sosiale situasjon i andre halvdel av det første århundret.

(2) *Hvordan trøster og motiverer Peter de lidende kristne?* I dette legger jeg at jeg ønsker å undersøke hvordan Peter trøster og motiverer de lidende kristne ved å se på den retoriske argumentasjonen hans.

(3) *Hva er det Peter vil formidle i 1 Peter 5:8-11?* Med dette spørsmålet mener jeg at jeg, ved en eksegese av teksten, ønsker å undersøke hva Peter vil formidle til adressatene i 1 Peter 5:8-11.

(4) *Hvorfor trekkes djevelen inn i 1 Peter 5:8, og hva er hans rolle i lidelsen?* I dette legger jeg at jeg ønsker å undersøke hvorfor Peter trekker inn djevelen mot slutten av brevet

etter å ha beskrevet lidelsen som en følge av sosial trakassering og ha sagt at lidelsen kan være etter Guds vilje og hvilken rolle djevelen har i lidelsen.

1.3 Forskningshistorie

Når jeg nå skal gjøre rede for forskningshistorien til avhandlingen, vil den generelle forskningshistorien rundt lidelse ikke bli presentert, i og med at min problemstilling knytter seg til 1 Peter.

Siden midten av 1960-tallet har det vært en bemerkelsesverdig økning i forskningen på 1 Peter. Mange kommentarer har blitt til, nye eksegetiske metoder er blitt brukt, og en mengde viktige monografier har bragt nytt lys til forståelsen av brevet. Da særlig med tanke på brevets situasjon og strategi.¹

Med tanke på lidelsen i 1 Peter er det viktig å nevne Perdelwitz (1911). Han hevdet å finne et brudd i brevets komposisjon mellom 4:11 (doksologi) og 4:12 (ny adresse) og et skifte fra potensiell (1:13-4:11) til en reell (4:12-5:11) lidelse. Tanken var at den første delen av brevet (1:13-4:11) inneholdt en tale adressert til nye kristne i anledning deres dåp. Når forfølgelsen denne delen pekte frem mot ble en realitet, komponerte taleren et oppmuntringsbrev (4:12-5:11). Sammen med åpnings- og avslutningsformuleringene ble talen og oppmuntringsbrevet til 1 Peter slik vi kjenner det. Denne teorien henger på de litterærkritiske forutsetningene Perdelwitz legger til grunn. Brevets enhet hevdes i dag av et klart flertall av forskere. Vi ser også at lidelsen er fremstilt som en realitet gjennom hele brevet.²

Når det gjelder lidelsens form i 1 Peter har forskningen vært gjennom et skifte. Før midten av 1970-tallet prøvde kommentatorer å spore lidelsen i 1 Peter tilbake til en antatt fiendtlighet mot, eller et offisielt forbud mot den kristne bevegelsen fra keiserdømmets side. En prøvde å datere brevet og lidelsene til regjeringstidene til Nero (64-69), Domitian (81-96) eller Trajan (98-117). Forsøket på å linke lidelsen i 1 Peter med offisielle romerske forfølgelser av de kristne er nå forlatt av majoriteten av forskere. Elliott hevder at det nå er konsensus om at en sosial trakassering er grunnen for lidelsene i brevet.³

Lidelsen i 1 Peter har vært objekt for forskningen relativt få ganger. Elliott viser til to monografier: Millauers *Leiden als Gnade: Eine traditionsgeschichtliche Untersuchung zur Leidenstheologie des ersten Petrusbriefs* fra 1976 og Cervantes Gabarróns *La pasión de*

¹ John H. Elliott, *1 Peter: A New Translation with Introduction and Commentary* (AB 37B; New York:

² Elliott, *1 Peter*, 8, 11.

³ Elliott, *1 Peter*, 98-100.

Jesucristo en la Primera Carta de Pedro: Centro literario y teológico de la carta fra 1991.⁴ Ettersom disse monografiene ikke er oversatt til engelsk har jeg ikke vært i stand til å dra nytte av dem.

I tillegg til disse monografiene finnes artikler som har tatt opp lidelsen i 1 Peter. Gordon E. Kirk⁵ og Randy Hall⁶ viser hva brevet formidler om lidelsen, dens mening og hvordan adressatene skal møte den. I tillegg til disse generelle behandlingene av temaet lidelse i 1 Peter finnes flere artikler som tar opp andre perspektiver på lidelsen. Boris A. Paschke bruker sin artikkel “The Roman *ad bestias* Execution as a Possible Historical Background for 1 Peter 5.8”⁷ for å vise at henrettelse ved å bli kastet til løvene muligens har vært en historisk bakgrunn for 1 Peter 5:8. Dennis E. Johnson ønsker å vise at Peter, i sin behandling av lidelsen, har billedbruk hentet fra Mal 3 som viser til renselse av Guds folk.⁸ David Hill⁹ behandler sammenhengen mellom lidelsen og dåpen i 1 Peter. F. Gerald Downing¹⁰ bruker Plinius den yngre (Plinius) sine brev til Keiser Trajan for å vise at det ikke kan ha vært en offisiell forfølgelse av kristne før deres korrespondanse.

Lidelsen i 1 Peter er altså behandlet fra flere perspektiver. Victor C. Pfitzner¹¹ er særlig viktig for meg å nevne. Han tar opp et av de spørsmålene jeg ønsker å finne svar på i min avhandling. Men ettersom han vektlegger det homiletiske og hvordan en kan tale til dagens kristne om dette temaet, har artikkelen begrenset verdi for denne avhandlingen. Jeg vil gå dypere og mer eksegetisk til verk enn hva Pfitzner gjør i sin artikkel.

Når det gjelder den retoriske metoden jeg bruker i kap 4 er denne lite brukt inn mot forskningen av 1 Peter. Et søk med søkeordene “1 Peter” og “rhetoric” i databasen ATLA gir bare seks treff, hvorav kun to er viet fullt og helt til 1 Peter. I 2007 pekte Martin på at det bare er Campell, Ellul, Martin og Thurén som har behandlet 1 Peter ut fra et retorisk perspektiv.¹² I

⁴ Elliott, *1 Peter*, 4.

⁵ Gordon E. Kirk, “Endurance in Suffering in 1 Peter,” *BSac* 138 (1981): 46-56.

⁶ Randy Hall, “For to This You Have Been Called: The Cross And Suffering in 1 Peter,” *ResQ* 3 (1976): 137-147.

⁷ Boris A. Paschke, “The Roman *ad bestias* Execution as a Possible Historical Background for 1 Peter 5.8,” *JSNT* 4 (2006): 489-500.

⁸ Dennis E. Johnson, “Fire in God’s House: Imagery from Malachi 3 in Peter’s Theology of Suffering (1 Pet 4:12-19)” *JETS* 3 (1986): 285-294.

⁹ David Hill, “On Suffering and Baptism in 1 Peter,” *NovT* 18.3 (1976): 181-189.

¹⁰ F. Gerald Downing, “Pliny’s Prosecutions of Christians: Revelation and 1 Peter,” *JSNT* 34 (1988), 105-123.

¹¹ Victor C. Pfitzner, “Suffering – Devilish or Divine?: An Exegetical and Homiletical Study of 1 Peter 5b-11,” *LTJ* 1 (1978): 18-23.

¹² Troy W. Martin, “The Rehabilitation of a Rhetorical Step-Child: First Peter and Classical Rhetorical Criticism,” i *Reading First Peter With New Eyes: Methodological Reassessments of the Letter of First Peter*. (LNTS 364; Red. Robert L. Webb og Betsy Bauman-Martin; London: T&T Clark, 2007), 41-71, her side 41-42.

tillegg til disse kan jeg nevne Witherington,¹³ Hauge¹⁴ og Thompson.¹⁵ Dette viser at forskningen er i begynnerfasen når det gjelder å anvende en retorisk metode på 1 Peter.¹⁶

Ut fra denne forskningshistorien er det klart at det er få forskere som har behandlet lidelsen i 1 Peter med et henblikk på 5:8-11. Pfitzner, med sin homiletiske tilnærming, er den som ligger nærmest. Jeg mener at denne avhandlingen er relevant med tanke på det lille arbeidet av lignende karakter som er blitt gjort tidligere. Lidelsen i 1 Peter er blitt behandlet, men sjelden fra det perspektivet denne avhandlingen representerer.

1.4 Metode og disposisjon

Jeg har i kapittel 1.2 vist hva jeg ønsker å finne svar på i denne avhandlingen. Nå vil jeg vise hvordan jeg vil komme frem til disse svarene. Innenfor dagens NT-forskning blir det brukt en rekke metoder. Det er ingen tvil om at flere av disse kunne blitt brukt i min avhandling, men jeg har måttet gjøre et utvalg for å komme frem til avhandlingens mål. I avhandlingens forskjellige kapitler har jeg valgt å anvende forskjellige metoder for å komme frem til svarene på spørsmålene fra kapittel 1.2.

Det første jeg vil gjøre er, i kapittel 2, å kartlegge lidelsesterminologien i 1 Peter. Dette er ment å være en kort presentasjon av de termene som brukes for å omtale lidelsen i 1 Peter.

I kapittel 3 vil jeg undersøke hvilken form for lidelse 1 Peter refererer til. Dette vil jeg gjøre ved å se på den historiske bakgrunnen og situasjonen for brevet. Først vil jeg se kort på brevets isagogikk (3.1). Dette vil danne en ramme for det neste avsnittet som tar for seg lidelsessituasjonen i 1 Peter på bakgrunn av historiske overveielser (3.2). Her vil jeg først se kort på hva teksten i 1 Peter sier om lidelsen (3.2.1), deretter vil jeg gjøre et historisk utblikk for å se hva den historiske bakgrunnen kan fortelle om lidelsene i brevet (3.2.2). I det historiske utblikket vil jeg hovedsakelig ta i bruk sekundærlitteratur som er basert på nyere sosiologisk forskning, men jeg vil også trekke inn noen primærkilder. Med tanke på primærkildene må jeg gjøre rede for noen metodiske overveielser jeg baserer kildebruken på. Det første gjelder bruken av Acta som en historisk kilde. Jeg har, i et tilfelle, henvist til Acta for å dokumentere følgene av en sosial trakassering. Dette er gjort på grunnlag av at jeg antar at Acta i dette spørsmålet bygger på historiske tradisjoner. Når det gjelder bruken av romerske

¹³ Ben Witherington III, *Letters and Homilies for Hellenized Christians Volume II: A Socio-Rhetorical Commentary on 1-2 Peter* (Downers Grove, Illinois: IVP Academic, 2007).

¹⁴ Eirin Hoel Hauge, *Turn Away From Evil And Do Good!: Reading 1 Peter in Light of Psalm 34* (Oslo: Det Teologiske Menighetsfakultet, 2008).

¹⁵ James W. Thompson, "The Rhetoric of 1 Peter," *ResQ* 36 (1994): 237-250.

¹⁶ Martin, "Rehabilitation," 41-44.

kilder som Tacitus, Suetonius og Plinius, er jeg klar over at disse kildene er yngre enn 1 Peter. Men det er disse kildene som ofte henvises til i forskningen. De er relativt nær 1 Peter i tid og reflekterer antageligvis ikke store forskjeller i den sosiale situasjonen for de kristne. I kapittel 3 undersøker jeg, på grunnlag av en ramme fra de isagogiske spørsmålene, hvilken form for lidelse 1 Peter og den historiske bakgrunnen for brevet reflekterer.

I kapittel 4 vil jeg se på lidelsen i 1 Peters retoriske argumentasjon. Overskriften "Lidelsen i 1 Peters retoriske argumentasjon" avslører at jeg hovedsakelig vil bruke en retorisk metode her. Retoriske metoder er nyttige når en skal finne ut av hva forfatteren vil overbevise sine intenderte lesere om, og hvordan han gjør dette. For å undersøke hvordan Peter trøster og motiverer de lidende kristne i argumentasjonen sin holder det ikke å overveie hans teologiske mål. Vi må også se på hvordan Peter har designet brevet,¹⁷ noe som er blitt et viktig perspektiv i nyere forskning. Derfor vil jeg se på 1 Peters sjanger (4.1), hvilken type retorikk brevet anvender (4.2) og hvordan vi kan strukturere brevet ut fra retoriske elementer i et klassisk taleskjema (4.3). Strukturen jeg kommer frem til i 4.3 vil være utgangspunktet for en retorisk analyse av hvordan Peter argumenterer i de forskjellige retoriske elementene (4.4). Hovedvekten i analysen vil være hvordan Peter behandler lidelsen. I kapittel 4 vil jeg altså se på hvordan Peter behandler lidelsen ut fra sin argumentasjon. Dette blir ikke gjort utelukkende ved å se på teologien i brevet, men også ved å se på retoriske virkemidler og struktur.

I kapittel 5 vil jeg gi en detaljeksegese av 1 Peter 5:8-11. Gjennom eksegese med særlig henblikk på djevelens rolle i lidelsen, vil jeg undersøke hva Peter ønsker å formidle i 1 Peter 5:8-11 og djevelens rolle i lidelsen. At jeg har denne teologiske spørsmålsstillingen vil prege eksegesen. Jeg vil først bestemme og analysere fjern- og nærkonteksten til 1 Peter 5:8-11 (5.1). Deretter vil jeg se på to av tekstens fjorten tekstkritiske kasus (5.2). I 5.3 vil jeg gi en oversettelse og en inndeling av teksten. Inndelingen vil jeg bruke som en disposisjon for detaljeksegesen i kapittel 4.5. Under eksegesen av 5:8b vil jeg gi en ekskurs (5.5.2.1.1) hvor jeg undersøker hvorfor Peter her trekker inn djevelen og hva hans rolle i lidelsen er. Kapittel 4 avsluttes med en sammenfatning av eksegesen (5.6).

Når det kommer til en analyse av bibelske tekster har man gjennom ulike metoder og tilnærminger enten prøvd å finne tekstens mening bak teksten (forfatterorientert), i teksten (tekstorientert) eller foran teksten (leserorientert). Jeg vil, i eksegesen av 1 Peter 5:8-11, primært bruke en tekstorientert metode med stor vekt på filologiske overveielser. Gjennom

¹⁷ Elliott, *1 Peter*, 105.

disse vil jeg prøve å finne frem til hva ord betyr og hva de refererer til, og ved syntaktiske overveielser vil jeg prøve å peke på hvordan ulike ord forholder seg til hverandre. Sammen med de filologiske og syntaktiske overveielser vil jeg også gjøre noen teologiske overveielser.

Den historiske virkeligheten 1 Peter er skrevet inn i, den historiske bakgrunnen og lidelsessituasjonen, vil i høyeste grad være aktuell for å forstå hva som står i teksten. Dette gjelder også hva jeg kommer frem til i den retoriske analysen av 1 Peter i kapittel 4. Jeg vil fortsatt være opptatt av den retoriske effekten teksten gir. Ettersom 5:8-11 er en del av brevets retoriske argumentasjon, vil den foregående argumentasjonen være viktig for forståelsen av teksten.

I avhandlingens avslutning, kapittel 6, vil jeg gi noen konkluderende svar på avhandlingens hovedspørsmål fra kapittel 1.2. Dette er ikke ment å være en oppsummering av avhandlingen, men presise svar på hovedspørsmålene.

Teksthenvvisninger er til 1 Peter med mindre noe annet blir presisert. Greske sitater er hentet fra NA27, mens jeg i norske sitater bruker NB-88, med mindre noe annet blir presisert.

God lesning!

2 Terminologi for lidelsen i 1 Peter

I en studie av lidelsen i 1 Peter er det viktig å kartlegge lidelsesterminologien i brevet. De to generelle termene Peter bruker for lidelse er verbet πάσχω, “å lide”¹⁸ (2:19, 20, 21, 23; 3:14, 17, 18; 4:1, 15, 19; 5:10) og substantivet πάθημα, “lidelse,”¹⁹ (1:11; 4:13; 5:1, 9).

Et semantisk beslektet begrep er πύρωσις (4:12), en figurativ utvidelse av “å brenne.”²⁰ Πύρωσις kan, i 1 Peters tilfelle, defineres som “an exceptionally intense degree of some experience, with the implication of suffering.”²¹ Dette viser til lidelsens intensitet.

De følgende termene uttrykker i 1 Peter det å bli utsatt for lidelse, slikt sett kan de forstås som eksempler på spesifikke former for lidelse.

καταλαλέω (2:12; 3:16), “å snakke nedlatende om,” “å snakke ondt om,” “å ærekrenke,” “å baktale.”²²

λοιδορία (3:9), “å skjelle ut,” “å beskylde.”²³

ἐπηρεάζω (3:16), “å true,” “å mishandle.”²⁴

βλασφημέω (4:4), “å baktale,” “å forulempe,” “å ærekrenke.”²⁵

ὀνειδίζω (4:14), “å beskylde,” “å spotte,” “å forulempe,” “å kaste fornærmelser på.”²⁶

Disse termene overlapper hverandre delvis. Alle dreier seg rundt det å lide under en verbal trakassering. Grovt sett er de dermed synonyme, men de angir forskjellige former for verbal trakassering.

Et ord som dukker opp sammen med lidelsen i er πειρασμός. Denne termen blir av Peter brukt til å angi en religiøs mening med lidelsen. πειρασμός (1:6; 4:12) kan defineres både som “an attempt to learn the nature or character of something” og som “an attempt to make one do something wrong.”²⁷ Dette gir to mulige oversettelser: “prøvelse” og “fristelse.”

Dette er de termene Peter bruker for å vise til lidelsen i brevet. For meg har følgende terminologiske kart vært nyttig i utformingen av avhandlingen:

¹⁸ BDAG, πάσχω, 785-786.

¹⁹ BDAG, πάθημα, 747-748.

²⁰ L&N, I:24.91, 287.

²¹ L&N, I:78.37, 690.

²² BDAG, καταλαλέω, 519.

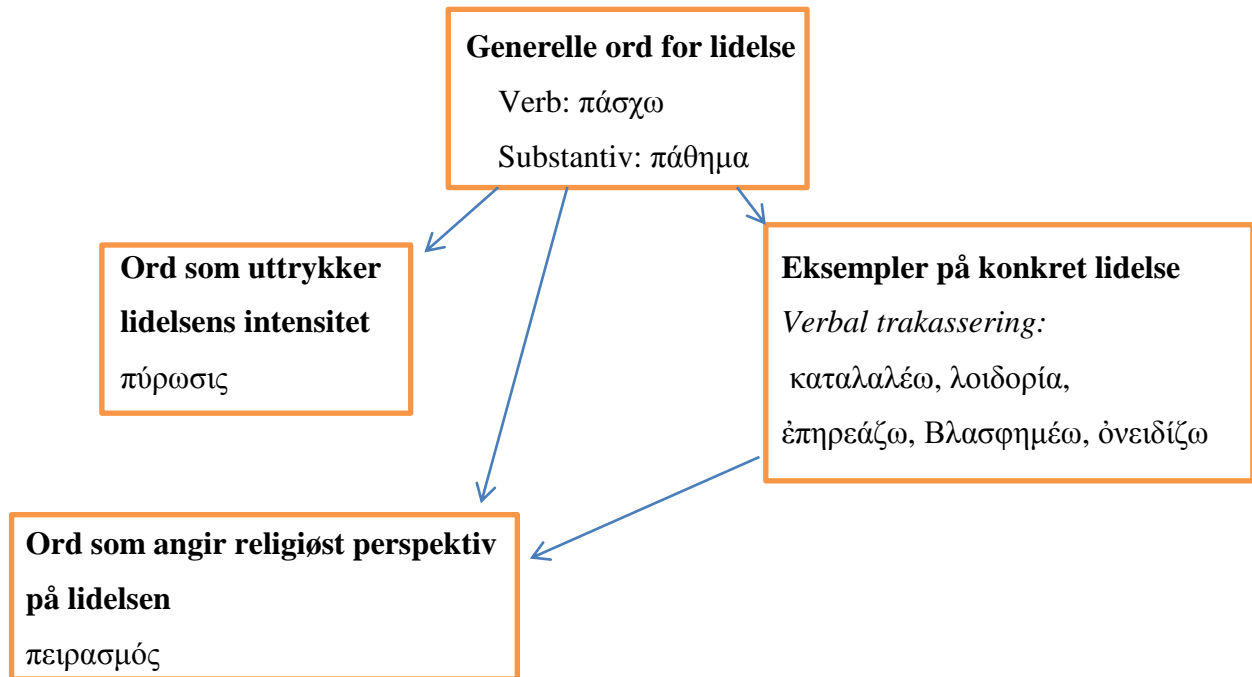
²³ BDAG, λοιδορία, 602.

²⁴ BDAG, ἐπηρεάζω, 362.

²⁵ BDAG, βλασφημέω, 178.

²⁶ BDAG, ὀνειδίζω, 710.

²⁷ BDAG, πειρασμός, 793.

3 Lidelsen i 1 Peter i lys av brevets bakgrunn og situasjon

For å undersøke hvilken form for lidelse den historiske bakgrunnen og situasjonen i vitner om, må jeg først etablere en ramme for den historiske bakgrunnen. Det vil bli gjort ved å se kort på brevets isagogikk.

3.1 Isagogiske spørsmål

3.1.1 Forfatter

Forfatteren presenteres som “Πέτρος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ” (1:1). Frem til begynnelsen av 1800-tallet regjerte oppfatningen om at apostelen Peter var brevets forfatter, men fra Cludius (1808) av har en oppfatning om at apostelen Peter ikke har forfattet brevet slått rot i forskningen.²⁸

Tre hypoteser angående forfatterskap er i dag fremme i forskningen. Jeg vil ikke gå inn i debatten, men vise til de tre standpunktene:²⁹

- (1) Apostelen Peter har forfattet brevet.
- (2) Brevet er skrevet av Silvanus som Peters sekretær.
- (3) 1 Peter er et pseudonymt brev skrevet i Peters navn og autoritet av en petrinsk gruppe i Roma. Denne hypotesen står sterkest blant de kommentatorene jeg har konsultert.

Bestemmelse av forfatter for 1 Peter er et usikkert tema i forskningen. I foreliggende studie er det ikke avgjørende å komme til en konklusjon i denne debatten, jeg vil i stedet vektlegge den apostoliske tradisjonen vi finner i brevet. Det er brevets budskap, ikke forfatteren, som gjør skriftet kanonisk og apostolisk.³⁰ Det viktige for argumentasjonen i brevet er at fremstillingen av Peter som forfatter gjør krav på apostolisk autoritet, dette vil leseren lese fra 1:1.³¹ For enkelthets skyld vil jeg i avhandlingen bruke benevnelsen “Peter” for forfatteren.

3.1.2 Tilblivelsessted

Brevet er skrevet “ἐν Βαβυλῶνι” (5:13). Βαβυλῶνι må forståes som et bilde på byen Roma som verdens makthovedstad.³² Spesielt etter år 70 e.Kr. ble “Babylon” i jødisk og kristen litteratur brukt som et dekknavn for Roma. Peters, Silvanus’ og Markus’ (5:12-13)

²⁸ Elliott, *1 Peter*, 120.

²⁹ For en innføring i debatten, se Elliott, *1 Peter*, 118-130.

³⁰ Leonhard Goppelt, *A Commentary on 1 Peter* (Oversatt av John E. Alsup; Grand Rapid: Eerdmans, 1993), 51-53.

³¹ Martin, “Rehabilitation,” 63.

³² Kommentarene jeg har konsultert var enstemmige her.

tilknytning til Roma støtter også opp om denne teorien.³³ Viktig er også den oldkirkelige tradisjonen som vitner om Roma som tilblivelsessted for 1 Peter.³⁴

“Babylon” er et bilde på erfaringen av å være fremmed i ἡ διασπορά.³⁵ Begrepet kaster lys over hva brevet berører; De kristnes situasjon i et hedensk majoritetssamfunn.³⁶ Dermed fremmer Peter en analogi om at de kristne lever som fremmede i det gresk-romerske samfunnet.³⁷ Dette er rammeverket for hele brevet (Βαβυλών” i 5:13 danner et *inclusio* med διασπορά i 1:1).

At Βαβυλών er en analogi for en fremmed tilværelse og et kodenavn for Roma utelukker ikke hverandre. Keiserdømmets politiske senter som kontrollerer provinsene i Lille-Asia er også et bilde på stedet for eksilet.³⁸

3.1.3 Adressater

Brevet er adressert til “Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας” (1:1), fire romerske provinser,³⁹ preget av store geografiske og sosiale forskjeller,⁴⁰ som omfattet hele Lille-Asia nord og vest for fjellkjeden Taurus.⁴¹ Menighetene bestod av både hedninge- og jødekristne, hvorav de hedningekristne sannsynligvis har utgjort majoriteten.⁴²

Adressatene bodde i romerske provinser, som var et resultat av at romerne ville styre keiserriket ved hjelp av mindre enheter. Ideen bak provinsene var å utøve kontroll i lokalområdene ved hjelp av at romerske embetsmenn styrte dem i samarbeid med lokale ledere. Denne styreformens skulle være et vern mot forstyrrelser av freden i riket ettersom lokale ledere var i best stand til å formidle de romerske foranstaltninger. Hovedmålet med provinsene var, i tillegg til å samle inn skatt, å sikre lokal fred og orden.⁴³

Peter beskriver adressatene som παρεπίδημος (1:1; 2:11) og πάροικος (2:11). παρεπίδημος henviser til det å bo på et fremmed sted for en tid (utlending)⁴⁴ og πάροικος kan oversettes “fremmed.”⁴⁵ I hverdagslige ting var det ikke noen store forskjeller på πάροικος og

³³ Elliott, *1 Peter*, 132.

³⁴ Paul J. Achtemeier, *1 Peter* (Hermeneia; Minneapolis: Fortress, 1996), 63-64.

³⁵ J. Ramsey Michaels, *1 Peter* (WBC 49; Waco, Texas: Word Books, 1988), 311.

³⁶ Goppelt, *Commentary*, 48, 375.

³⁷ Achtemeier, *1 Peter*, 354.

³⁸ Witherington, *Letters*, 247-248.

³⁹ John H. Elliott, *A Home for the Homeless: A Sociological Exegesis of 1 Peter, Its Situation and Strategy* (London: Fortress, 1981), 60.

⁴⁰ Achtemeier, *1 Peter*, 55-57.

⁴¹ Elliott, *1 Peter*, 84-86, se “Map 1” side 85.

⁴² Dette er nærmest en konsensus i forskningen hevder Michaels, *1 Peter*, xlvi.

⁴³ Birgitte Graakjær Hjort, *Det Nye Testaments Omverden: Om Politiske, Religiøse og Filosofiske Forhold på det Nye Testaments tid* (2. Opplag; Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2003), 61-63.

⁴⁴ BDAG, παρεπίδημος, 775.

⁴⁵ BDAG, πάροικος, 779.

de vanlige borgerne, men i tider med politisk uro eller økonomiske vanskeligheter var disse “outsiderne” av de første til å bli stemplet som syndebukker. De ble ofte offer for sosial mistanke, anklager og fiendtlighet.⁴⁶

3.1.4 Datering

Brevet nevner lite som kan hjelpe oss med en datering, dermed må vi se på de ytre vitnesbyrdene. Elliott viser til at år 92 e.Kr. må være en øvre grense for brevetts datering. Dette begrunner han med at 1 Klemensbrev (95 e. Kr) ser ut til å kjenne til 1 Peter og at Åpenbaringen (ca. 95 e.Kr.) og Plinius’ brev til keiser Trajan (111-112 e.Kr.) viser oss en forverret situasjon for de kristne i Lille-Asia enn hva 1 Peter fremstiller. Siden Plinius henviser til en hendelse “for tjue år siden”⁴⁷ som Peter ikke never noe om, gir dette en øvre grense på år 92 e.Kr. Dersom Peter skulle vært brevetts forfatter, vil dette gi en datering før hans død (65-67 e.Kr.). Brevetts korresponderende punkter med Romerbrevet, antyder en datering etter Romerbrevets tilblivelse rundt 58 e.Kr.⁴⁸ Dette gjør at vi sitter med en ytre dateringsramme som strekker seg fra begynnelsen av 60-tallet til ca. 92. e.Kr.

Green hevder at situasjonen som blir beskrevet i 1 Peter kunne oppstått når som helst i Romernes styringstid. Dette gjør det vanskeligere, men også mindre viktig å datere brevet. Et allestedsnærværende sosialt press på kristne i Romerriket gjør at mangelen på en nøyaktig datering av brevet ikke er avgjørende. Forståelsen av de kristnes situasjon som beskrives i brevet blir ikke forandret dersom vi velger en tidlig eller en sen datering.⁴⁹ Jeg vil derfor holde meg til de ytre rammene for datering som jeg har satt ovenfor.⁵⁰

3.2 Lidelsessituasjonen i 1 Peter på bakgrunn av historiske overveielser

Når jeg nå har skapt en ramme for den historiske bakgrunnen for 1 Peter, kan jeg gå videre å se på den situasjonen den retoriske argumentasjonen sikter seg inn mot. Hvilken form for lidelse er det 1 Peter adresserer?

Før jeg finner et svar på dette spørsmålet vil jeg reflektere litt rundt begrepsbruken som av noen er blitt brukt for å beskrive lidelsessituasjonen i 1 Peter. Mange omtaler situasjonen i 1 Peter som en forfølgelse. Boyd-MacMillan siterer en definisjon av ordet *persecution*: “Persecution is the suffering or pressure, mental, moral, or physical, which authorities, individuals, or crowds inflict on others, especially for opinions of beliefs, with a

⁴⁶ Elliott, *Home*, 68-69.

⁴⁷ Plinius, *Letters*, 10.96,6.

⁴⁸ Elliott, *1 Peter*, 135-137.

⁴⁹ Joel B. Green, *1 Peter* (THNTC; Grand Rapids: Eerdmans, 2007), 9-10.

⁵⁰ For en innføring i dateringsdebatten, se Elliott, *1 Peter*, 134-138 og Achtemeier, *1 Peter*, 43-50.

view to their subjection by recantation, silencing, or, as a last resort, execution.”⁵¹ Denne definisjonen gir rom for flere former for forfølgelse. Dette gjør at jeg må klargjøre begrepet ytterligere. I det følgende vil jeg bruke begrepet “*Offisiell forfølgelse*” for å benevne en formell forfølgelse som er gjort til en offisiell politikk mot de kristne fra romerstatens side. Slike forfølgelser endte som regel i en formell dom, ofte i henrettelse. I tillegg vil jeg bruke begrepet “*Sosial forfølgelse*” som en benevnelse på verbal trakassering kristne erfarer fra majoritetssamfunnet som en følge av sin livsførsel.

Før vi går videre vil jeg avsløre at majoriteten av dagens forskere hevder at lidelsen i 1 Peter hadde sitt opphav i negative holdninger til de kristne blant Romerrikets befolkning. Elliott går faktisk så langt som å hevde at dette er konsensus i dagens forskning.⁵² Stemmer dette overens med teksten og med et historisk utblikk? Ettersom det er konsensus angående dette i forskningen, skal jeg ikke gå alt for dypt inn i dette.

3.2.1 *Hva sier teksten?*

Jeg har allerede sett på terminologien Peter bruker for å behandle lidelsen.⁵³ Nå vil jeg prøve å sette det sammen til et bilde av den situasjonen brevets adressater erfarte.

Bildet brevet tegner er at det kristne i Lille-Asia (1:1) blir baktalt som ugjerningsmenn⁵⁴ (2:12), utskjelt (3:9), truet (3:16) og spottet (4:14). Med andre ord: de blir verbalt trakassert. Bakgrunnen for trakasseringen er at de kristne fører en annen livsførsel enn hedningene (4:4), de kristne har nemlig endret sin livsførsel, ἀναστροφή (1:14-19) og dermed blitt “fremmede” og “utlendinger” (1:1; 2:11) for majoritetssamfunnet.

Denne verdensvide (5:9) lidelsen som påføres de kristne som en følge av den verbale trakasseringen er ἀδίκως, “urettferdig” (2:19), og ser ut til å knyttes til det å være en kristen (4:14, 16). De som trakasserer de kristne benevnes av Peter som “ἔθνος” (2:12; 4:3-4), et begrep som i 1 Peter sikter til det hedenske majoritetssamfunnet.⁵⁵ Slik jeg ser det, vitner teksten i 1 Peter om at adressatene erfarer en sosial forfølgelse. Og situasjonen er kommet dithen at de kristne nå lider under trakasseringen og avvisningen.

⁵¹ Ronald Boyd-MacMillan, *Faith That Endures: The Essential Guide to the Persecuted Church* (Grand Rapids: Revell, 2006), 113.

⁵² Elliott, *1 Peter*, 98.

⁵³ Se kapittel 2.

⁵⁴ BDAG, κακοποιός, 501.

⁵⁵ Achtemeier, *1 Peter*, 177.

3.2.2 Historisk utblikk

At lidelsen i 5:9 blir beskrevet som verdensvid har tidligere blitt tatt til inntekt for å hevde en offisiell forfølgelse.⁵⁶ Kan det være tilfellet at en offisiell forfølgelse kan være en grunn til den sosiale forfølgelsen som 1 Peter beskriver? For å få svar på dette vil jeg kort se på kristenforfølgelser i Romerrikets historie i de ytre dateringsrammene for 1 Peter.

3.2.2.1 Offisiell forfølgelse?

Kristenforfølgelsen under Nero (64-68 e.Kr.) var lokalt begrenset til byen Roma, og hadde sin bakgrunn i Neros ønske om å finne syndebukker for bybrannen i 64 e.Kr. Forfølgelsen var en engangshendelse og resulterte ikke i noe offisielt forbud mot den kristne bevegelsen.⁵⁷

Etter å ha slått ned det jødiske opprøret, ville Vespasian (69-79 e.Kr.) hindre ytterligere opprør ved å eliminere "Davids etterkommere." På tross av dette kan vi ikke dokumentere en systematisk, offisiell forfølgelse mot kristne i hans regjeringstid.⁵⁸

Domitian (81-96 e.Kr.) forfulgte og undertrykte all motstand mot sitt styre og selvuttalte guddommelighet. Kristne nektet å tiltale ham som en guddom, og som en følge av dette ble noen kristne henrettet. På tross av dette kan en ikke hevde at kristenforfølgelse ble en verdensvid offisiell politikk under hans styre. Forfølgelsene var for sporadiske og manglet organisering nok til å bli sett på som en offisiell forfølgelse.⁵⁹

Slik jeg ser det, har det ikke vært noen offisiell forfølgelse av den kristne bevegelsen i den perioden 1 Peter ble skrevet. Dette bekrefter også Trajans (98-117 e.Kr.) korrespondanse med Plinius, som viser at et ikke fantes noen offisiell politikk for kristenforfølgelse før hans tid.⁶⁰ Det er heller ingenting i brevet som peker på en offisiell forfølgelse: ingen henvisninger til romersk fiendtlighet mot de kristne, til romerske rettsganger.⁶¹ At brevet ikke er negativt stilt til Romersk styre (2:13-17) er også et sterkt vitnesbyrd mot en offisiell forfølgelse.

3.2.2.2 Sosial forfølgelse?

Når jeg ikke kan finne beviser for en offisiell forfølgelse 1 Peter, holder jeg meg til hva brevet selv viser til: en sosial forfølgelse. Stemmer dette overens med et historisk utblikk?

⁵⁶ Achtemeier, *1 Peter*, 25.

⁵⁷ W.H.C. Frend, *Martyrdom and Persecution in the Early Church* (Korrigert utgave; Cambridge: James Clarke & Co., 2008), 154 og 166-167.

⁵⁸ Achtemeier, *1 Peter*, 30.

⁵⁹ Torben Christensen, *Romermagt, Hedenskap og Kristendom* (København: G.E.C. Gads Forlag, 1970), 50. Achtemeier, *1 Peter*, 30-32.

⁶⁰ Downing, "Pliny's Prosecutions," 105-123; Achtemeier, *1 Peter*, 32.

⁶¹ Enkelte mener at 3:15 er en referanse til en romersk rettsprosedyre. Dette kan ikke avvises blankt, men er usannsynlig ifølge Elliott, *1 Peter*, 627 og Achtemeier, *1 Peter*, 233. Paschke, "ad bestias," 489-500 viser til at henrettelse ved å bli kastet til løvene kan være en historisk bakgrunn for 5:8. Dette blir gjort usannsynlig ved at brevet ikke omhandler offisielle forfølgelser, noe henrettelsene jo var.

Og hva var grunnene for den negative holdningen lokalbefolkningen hadde mot de kristne? La oss se på noen sannsynlige svar.

De kristne trakk seg tilbake fra samfunnets roller og normer. Dette skapte mistanke og trakassering mot dem.⁶² De kristne var fundamentalt forskjellige fra samfunnet de levde i, og de gikk, som vi skal se, på tvers av politiske, religiøse og kulturelle normer.⁶³ En antok at det kristne samfunnet hadde potensiale til å bli politisk og dermed true freden i en by. De kristne ble fremstilt som en religiøs sekt som, i kraft av sin lære og kultus, var uforenlig med keiserdømmets religiøse og politiske orden.⁶⁴

Romersk religion ble sett på som en kontrakt: en riktig utøvelse av religionen sikret at gudene gjennomførte deres del av kontrakten som rikets beskyttere. Religionen og opprettholdelsen av romerstaten var nært tilknyttet hverandre.⁶⁵ Deltakelsen i keiserdyrkelsen var viktigere ute i provinsene enn i Roma. Dette gjelder særlig Lille-Asia hvor keiserne i større grad ble sett på som guddommelige.⁶⁶ For romerne var keiserdyrkelsen en passende måte å få hellenistene til å vise sin lojalitet til keiserdømmet på, mens den fra provinsenes side var en måte å passe den politiske realiteten om det romerske herredømmet inn i den greske religionen og kulturen på. Keiserkulten tillot en kontinuitet i den greske kulturen midt i en ny politisk situasjon, og var dermed med på å skape stabilitet og kontroll i den politiske situasjonen.⁶⁷ Å gi ære til den keiserlige *genius* gav en religiøs basis for lojalitet til keiserdømmet som de kristne ekskluderte seg fra.⁶⁸ Dette ble et problem for de kristne. De kunne gjerne uttale deres lojalitet til staten, men de nektet å anerkjenne den offentlige religionen, noe som ble sett på som et angrep på den sosiale freden.

Med foreningen mellom keiserdyrkelsen og den greske kulturen var de romerske borgerne stadig mer på vakt mot rivaliserende ideologier som kom ved blant annet den kristne bevegelsen.⁶⁹ En konkurrent til keiserdyrkelsen i Lille Asia var ikke bare en trussel mot romersk herredømme, men mot den kulturelle kontinuiteten. Et press til sosial tilpasning var derfor større fra den lokale befolkningen enn fra de romerske styresmaktene.⁷⁰ At de kristne

⁶² Goppelt, *Commentary*, 41; Bart D. Ehrman, *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings* (3. Utgave; Oxford: Oxford University Press, 2004), 428-429.

⁶³ Christensen, *Romermagt*, 54-55.

⁶⁴ Christensen, *Romermagt*, 47.

⁶⁵ Frend, *Martyrdom*, 105-106.

⁶⁶ Frend, *Martyrdom*, 116.

⁶⁷ Achtemeier, *1 Peter*, 26-28.

⁶⁸ Frend, *Martyrdom*, 119.

⁶⁹ Frend, *Martyrdom*, 194 og 211.

⁷⁰ Achtemeier, *1 Peter*, 28.

ikke ville delta i keiserdyrkelsen, var en av hovedårsakene til lidelsen de erfarte.⁷¹ Den kristne bevegelsen var en *externa religio*, en fornærmelse mot de romerske gudene og mot det romerske folk.⁷²

Suetonius bruker betegnelsen *superstitio nova*, “ny overtro,” i beskrivelsen av de kristne.⁷³ Forutsetningen for at noe skulle ha verdi i oldtiden, var at det kunne forbindes med alder, historie og tradisjon. Den “nye overtroen” var helt uten legitimitet, verdiløs og verditruende. *Superstitio nova* var en kulturell forbrytelse, et avvik fra vedtatte normer for religion og politikk, et uttrykk for kulturløshet.⁷⁴ Dette synet på de kristne bidrog til den sosiale forfølgelsen.

Det kristne samfunnet var organisert rundt egne sosiale relasjoner og truet med å ødelegge de gamle relasjonene.⁷⁵ Kristne konvertitter forlot tidligere religiøse tilhørigheter og, om nødvendig, familien for så å knytte nye familielignende bånd innad i det kristne samfunnet. Med språk som “brødre i troen” og Gud som “far,” ble dette manifestert utad også. Dette skapte misnøye og sterke reaksjoner blant konvertittenes familier.⁷⁶ Dette ble sett på som en konkurrent mot den sosiale ordningen i samfunnet ellers.⁷⁷

Tacitus anklager de kristne for å hate menneskeheten.⁷⁸ Kristne ble også forbundet med kriminelle handlinger (κακοποιός i 2:12; 3:16).⁷⁹ Når Plinius, ved begynnelsen av det andre århundret, hevder at kristennavnet er nok til å få en rettsgang mot de kristne, bevitner det at det å være en kristen er blitt synonymt med å være en kriminell. Det har skjedd en kriminalisering av kristne.⁸⁰ I *Annales* hevder Tacitus at de kristne blir hatet av folket på grunn av deres avskyelige handlinger, *flagitia*.⁸¹ Fra utsiden trodde man de frykteligste gjerninger fant sted i kristne sammenhenger. At de kristne spiste Kristi legeme og blod, og at deres fellesskap var et kjærlighetsfellsskap av brødre og søstre ble misforstått som kannibalisme, orgier og incest.⁸²

⁷¹ Ekkehard W. Stegemann og Wolfgang Stegemann, *The Jesus Movement: A Social History of Its First Century*. (Oversatt av O. C. Dean, Jr.; Edinburgh: T&T Clark, 1999), 320-321.

⁷² Frend, *Martyrdom*, 106.

⁷³ Suetonius, *Life of the Caesars*, 6.16,2.

⁷⁴ Carsten Breengaard, *Paradis-sekten* (København: Museum Tusulanums Forlag, 2007), 90 og 98-99.

⁷⁵ Reinhard Feldmeier, *The First Letter of Peter* (Oversatt av Peter H. Davids; Texas: Baylor University Press, 2008), 8.

⁷⁶ Ehrman, *New Testament*, 428.

⁷⁷ Feldmeier, *First Letter*, 8-9.

⁷⁸ Tacitus, *Annales*, 15.44.

⁷⁹ Achtemeier, *1 Peter*, 34-35.

⁸⁰ Feldmeier, *First Letter*, 3-4.

⁸¹ Tacitus, *Annales*, 15.44.

⁸² Everett Ferguson, *Backgrounds of Early Christianity* (3. Utgave; Grand Rapids: Eerdmans, 2003), 595-596; Harold Remus, “Persecution,” i *Handbook of Early Christianity: Social Science Approaches* (Red. Anthony J.

Når styresmaktene brøt inn mot de kristne for å skape ro og orden, var det som regel etter en klage mot de kristne fra lokalbefolkningens side. Det var i sivilbefolkningens hat mot de kristne at den virkelige årsaken til lidelsen lå.⁸³ Noen av dem som anmeldte de kristne for myndighetene var nok redde for å miste sitt levebrød, slik for eksempel i Acta 19:24-29, og var fornøyde når kristne ble avhørt og straffet siden dette medfulgte en økt deltakelse i den tradisjonelle religionen.⁸⁴

3.2.3 Oppsummering lidelsessituasjon⁸⁵

Peter skriver inn i en situasjon hvor majoritetssamfunnet skjeller ut, baktaler, truer, gjør skam på og kaster vanry over de kristne. Terminologien som brukes viser til verbal trakassering, ikke til fysiske eller rettslige handlinger. Samfunnet så ned på de “fremmede utlendingene” som trakk seg tilbake fra samfunnet. Dette førte til mistanker, kriminalisering, avvisning og anklager. Disse reaksjonene hadde ingen bakgrunn i noen offisielle edikt, men i befolkningens hat mot de kristne. Siden de kristne har endret livsførsel er majoritetssamfunnet overrasket over at de ikke lenger deltar i “den samme strøm av utskjelser” (4:4). Dette er bakgrunnen for den sosiale forfølgelsen de kristne i Lille-Asia erfarte.

Blasi, Jean Duhaime og Paul-André Turcotte; Walnut Creek: Altamira Press, 2002), 431-452, her side 437-438; Ehrman, *New Testament*, 428-429.

⁸³ Christensen, *Romermagt*, 52 og 54-55.

⁸⁴ Remus, “Persecution,” 443; Stegemann, *Jesus Movement*, 333.

⁸⁵ På grunn av avhandlingens omfang har jeg foretatt noen avgrensninger i det historiske utblikket. Jeg har ikke behandlet forholdet mellom jødedommen og den kristne bevegelsen som en *religio licita*. I tillegg har jeg ikke hatt plass til å drøfte lokale forskjeller i den sosiale trakasseringen av kristne.

4 Lidelsen i 1 Peters retoriske argumentasjon

I det foregående kapitlet undersøkte vi den lidelsessituasjonen Peter adresserer. Inn i en situasjon med sosial forfølgelse er det Peter formaner, trøster og motiverer. Presset utenfra om å tilpasse seg samfunnets normer er et press til å forlate Gud og vende seg tilbake til den gamle livsførselen. Denne situasjonen krever en inngripen av Peter. Ved å kombinere generell etisk veiledning med teologisk motivasjon og bruk av felles autoritative skrifter, er 1 Peter en retorisk enhet designet til å møte situasjonen til de lidende kristne.⁸⁶ Dette designet vil jeg i det følgende se nærmere på.

4.1 Kort om 1 Peters enhet og sjanger

Når det gjelder den retoriske enheten er bevisene for at 1 Peter er sammensatt av to eller flere kilder er for svake.⁸⁷ Elliott skriver: "The consistency and coherence of its language, style, themes, arrangement, and line of argumentation indicate that 1 Peter from the outset was conceived, composed, and dispatched as an integral, genuine letter. This conclusion represents the position of the vast majority of recent research on 1 Peter."⁸⁸ Forskjellige hypoteser om brevets komposisjon er fremstilt hos kommentatorer⁸⁹ og trenger ingen videre utlegning her.

Det er blitt hevdet at 1 Peter er en dåpsliturgi,⁹⁰ noe som avvises av senere kommentatorer.⁹¹ Andre har klassifisert brevet som en preken, men en slik klassifisering blir vanskelig ettersom forskningen ikke kjenner til konturene av en homiletisk sjanger fra det første århundret e.Kr.⁹² Andre igjen hevder at 1 Peter ikke er et brev, men en traktat.⁹³ Disse teoriene har alle svakheter, og bryter stort sett med det faktum at brevet er en enhet, skrevet i sammenheng.

1 Peter vitner selv om hvilken sjanger brevet er. Ettersom det er skrevet til flere menigheter i Lille-Asia er det et rundskriv, et diaspora-brev.⁹⁴ Formålet med brevet er å

⁸⁶ Hauge, *Turn Away*, 43.

⁸⁷ Donald P. Senior og Daniel J. Harrington, *1 Peter; Jude and 2 Peter* (SP 15; Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 2003), 10.

⁸⁸ Elliott, *1 Peter*, 11.

⁸⁹ Elliot, *1 Peter*, 7-12; Achtemeier, *1 Peter*, 58-64.

⁹⁰ Edward Gordon Selwyn, *The First Epistle of St. Peter: The Greek Text With Introduction, Notes and Essays* (London: Macmillan & Co., 1949), 17-24.

⁹¹ Witherington, *Letters*, 47.

⁹² Thompson, "Rhetoric," 238.

⁹³ Lauri Thurén, *The Rhetorical Strategy of 1 Peter: With Special Regard to Ambiguous Expressions* (Åbo: Åbo Akademis Forlag, 1990), 79-81.

⁹⁴ Thurén, *Rhetorical*, 81-83, 87; Goppelt, *Commentary*, 23-24; Elliott, *1 Peter*, 12.

formane og vitne (5:12). Formelle kjennetegn i teksten viser at teksten kan sammenlignes med en retorisk stilart.⁹⁵ Dette skal vi se litt nærmere på.

4.2 1 Peter som deliberativ retorikk

Innenfor retorikken er det vanlig å skille mellom tre ulike sjangere:⁹⁶

(1) *Forensisk retorikk*. Brukt i rettslige sammenhenger som tiltaler og forsvar.

Fokuserer hovedsakelig på fortiden.

(2) *Juridisk retorikk*. Brukt lovprisende, bebreidende eller for å kjempe for en verdi.

Fokuserer hovedsakelig på nåtiden.

(3) *Deliberativ retorikk*. Forsamlingens sjanger når den diskuterte en bys fremtidige kurs. Rådgivende tale brukt til å formane. Fokuserer hovedsakelig på fremtiden.

Både det fremtidige fokuset og formaningene i 1 Peter indikerer at den deliberative retorikken er den mest passende sjangeren på brevet,⁹⁷ noe som støttes av flere deliberative kjennetegn gjennom hele brevet. Det første er appellen til *ethos*, talerens karakter, personlighet og fremtoning.⁹⁸ I en tekst hvor veiledning er et mål, er veilederens troverdighet selvsagt viktig. Aristoteles peker ut tre nødvendige kvaliteter for å ha overtalelseskraft: “good sense, virtue, and goodwill.”⁹⁹ I 1 Peter er de to første kvalitetene allerede implisert i forfatterens navn og tittel: apostelen Peter (1:1). Dette gir forfatteren den autoriteten han trenger, noe som er viktig for retorikken i brevet.¹⁰⁰ Gjennom hele brevet skaper Peter også godvilje gjennom solidaritet og en nær relasjon med mottakerne. Formaningene i brevet blir dermed ikke bare basert på apostelautoriteten, men er råd gitt i beste mening av en bror i troen som selv er kjent med lidelsen.¹⁰¹

Et annet kjennetegn på at 1 Peter er deliberativ retorikk kan vi finne i Peters argumentasjon når det kommer til lidelsen. Selv om formaningene i brevet er ment å redusere lidelsen, er Peters hovedmål å flytte fokuset fra den nåværende dommen fra majoritetssamfunnet til Guds endelige dom. Brevets oppgave å påvirke den troendes holdning til lidelsen og flytte fokuset på fremtiden. Æren som nektes dem av samfunnet, vil bli gitt dem av Gud.¹⁰²

⁹⁵ Hauge, *Turn Away*, 43 peker, med rette, på at brevet også passer inn i den jødisk-kristne formaningsstradisjonen som et formaningsbrev. En behandling av dette må jeg, på grunn av plassmangel, avgrense meg fra.

⁹⁶ Øyvind Andersen, *I Retorikkens Hage* (Oslo: Universitetsforlaget, 1995), 28.

⁹⁷ Hauge, *Turn Away*, 43-44; Witherington, *Letters*, 45; Thompson, “Rhetoric,” 243.

⁹⁸ Hjort, *Omverden*, 149.

⁹⁹ Aristoteles, *Rhetoric*, II.1,5.

¹⁰⁰ Witherington, *Letters*, 49-50.

¹⁰¹ Hauge, *Turn Away*, 45.

¹⁰² Hauge, *Turn Away*, 45-46.

En sentral del i Peters argumentasjon er brevets bruk av eksempler. At dette er et deliberativt kjennetegn forstår vi av Aristoteles: “Examples are most suitable for deliberative speakers, for it is by examination of the past that we divine and judge the future.”¹⁰³ Spesielt viktig i 1 Peter er Kristi eksempel. Likesom Kristus først led og deretter ble gitt herlighet (1:11; 2:4, 21-24; 3:18; 4:1; 5:1), skal de kristne oppleve den samme overgangen (1:6-7; 3:18-4:6, 13; 5:1, 10). På bakgrunn av disse kjennetegnene, vil jeg hevde at 1 Peter fremstår som deliberativ retorikk.

4.3 En skisse av 1 Peters retoriske struktur

Peter bruker en retorisk strategi i brevet som styrker og motiverer adressatene og som tar sikte på å formane til en rett reaksjon i møte med lidelsen. En del av denne strategien er å utforme teksten slik at den utgjør en effektiv helhet. I det følgende vil jeg dele 1 Peter inn i mindre retoriske enheter: *Exordium*, *argumentatio* og *peroratio*. Disse tre retoriske elementene benevner ulike deler i det klassiske taleskjemaet.¹⁰⁴ En av fem oppgaver for en taler var å strukturere stoffet til en effektiv retorisk enhet ved hjelp de retoriske elementene.¹⁰⁵ I talesjangeren er disse enhetene faste elementer, men de blir også anvendt i brev-forskningen i stor grad. Derfor kan de være relevante å anvende i en analyse av 1 Peters argumentasjon. Før jeg kommer så langt at jeg deler teksten inn etter disse retoriske elementene, vil jeg kort se på hva som kjennetegner de forskjellige elementene, og hvordan forholdet mellom dem skal forstås.

Exordium er talens introduksjon og har som mål å vinne tilhørers velvilje og oppmerksomhet. I *exordium* etablerer taleren sin *ethos*, og skaper med det en velvilje til taleren slik at argumentene hans blir godt mottatt. *Exordium* er også stedet hvor taleren anerkjenner og adresserer den situasjonen han taler inn i.¹⁰⁶

Argumentatio er talens bevisførende del. Her legger taleren frem sakens kjerne og etablerer sakens troverdighet. Det er i denne delen av talen at de retoriske bevisene legges frem.¹⁰⁷

Peroratio er den konkluderende delen av en retorisk tale. Den skal være kort og bevegende. Ifølge Aristoteles har avslutningen i en retorisk tale fire oppgaver:

¹⁰³ Aristoteles, *Rhetoric*, I,9,40.

¹⁰⁴ Tormod Eide, *Retorisk Leksikon* (Oslo: Spartacus, 1999), “Dispositio,” 48-49. Dispositio varierte i forhold til type retorikk og i forhold til hvem som talte. Her har jeg valgt å se på de retoriske elementene som brukes i 1 Peter.

¹⁰⁵ George A. Kennedy, *New Testament Interpretation through Rhetorical Criticism* (Chapel Hill: The University of Carolina Press, 1984), 23.

¹⁰⁶ Eide, *Retorisk Leksikon*, “Exórdium,” 68; Thurén, *Rhetorical*, 128-131.

¹⁰⁷ Eide, *Retorisk Leksikon*, “Argumentatio”, 29-30.

The epilogue is composed of four parts: to dispose the hearer favorably towards oneself and unfavorably towards the adversary; to amplify and depreciate; to excite the emotions of the hearer; to recapitulate.¹⁰⁸

Disse fire oppgavene hos Aristoteles, ble vanligvis slått sammen til to hovedmål for *peroratio*: (1) å minne tilhørerne på hva som er blitt sagt ved å oppsummere argumentasjonen i talen og (2) appellere til følelser.¹⁰⁹

I forhold til de andre delene av talen er *exordiums* primære funksjon forberedende. Den legger forholdene til rette for argumentasjonen som blir etablert og bevisført i *argumentatio*. Til slutt konkluderes argumentasjonen i *peroratio* ved å repetere og vekke følelser. Sammen danner disse elementene en effektiv retorisk tale som er ordnet etter en retorisk disposisjon. Denne disposisjonen skaper en sammenheng og fremdrift i talen og gir budskapet gjennomslagskraft.¹¹⁰

På bakgrunn av denne informasjonen vil jeg legge frem følgende forslag til en inndeling av 1 Peter etter retoriske elementer:

1:1-12	Exordium
1:13-5:5	Argumentatio, en koherent tankerekke, men inndelt i fem argumenterende enheter:
1:13-2:10	Argumentatio I
2:11-3:12	Argumentatio II
3:13-4:11	Argumentatio III
4:12-19	Argumentatio IIII
5:1-5	Argumentatio IIIII
5:6-14	Peroratio

Denne inndelingen er basert på de retoriske elementene jeg kort gikk inn på ovenfor og etter overganger i teksten. Den første overgangen finner vi i 1:13. Selv om det eskatologiske perspektivet fra de foregående vers fortsettes med fokus på nåde og håp, viser

¹⁰⁸ Aristoteles, *Rhetoric*, III.19,1.

¹⁰⁹ Eide, *Retorisk Leksikon*, "Peroratio," 108-109; David E. Aune, *The Westminster Dictionary of New Testament & Early Christian Literature & Rhetoric* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2003), "Peroration," 347; Andersen, *Retorikkens Hage*, 53.

¹¹⁰ Andersen, *Retorikkens Hage*, 46.

preposisjonen *διό* og endringen fra indikativ til imperativ begynnelsen på et nytt avsnitt som handler om hellighet og lydighet. Den neste overgangen finner vi i 2:11. Med vokativen *Ἀγαπητοί* og verbet i 1. person, *παρακαλῶ*, som introduserer imperativer, ser vi en lignende endring til formaning som i 1:13. Formaningen i denne delen skiller seg ut ved å være mer spesifikk enn i forrige del. Denne enheten fortsetter ut i kapittel 3 hvor *Τὸ δὲ τέλος* i vers 8 markerer en kommende konklusjon, som avsluttes i vers 12 og markerer en overgang til det neste avsnittet, som begynner med et retorisk spørsmål i 3:13, og varer til den neste overgangen i 4:12. Etter den konkluderende doksologien i 4:11, starter 4:12 med vokativen *Ἀγαπητοί*. Ulikt de andre avsnittene har dette ingen spesielle sammenhenger til de foregående vers, men til brevet som helhet.¹¹¹ Dermed ser vi at Peter begynner å samle trådene fra argumentasjonen og går mot en avslutning. Neste overgang finner vi i 5:1 hvor Peter adresserer en ny gruppe, *πρεσβύτερος*, de eldste. Med 5:1-5 er vi kommet til den siste argumenterende enheten, og ut av denne flyter *peroratio* naturlig ut. 5:6-11 møter alle kravene til *peroratio* i en deliberativ argumentføring.¹¹²

Disse retoriske elementene skal vi i det følgende undersøke nærmere, og da særlig med henblikk på lidelsen. Analysen av de retoriske elementene består i å undersøke hvordan de brukes av Peter til å overtale leseren, hvordan de fungerer sammen og hvilke holdninger de skaper hos leseren.

4.4 Retorisk analyse

4.4.1 *Exordium*, 1:1-12

Åpningsformuleringer hører formelt sett ikke til *exordium*. Men allerede i 1:1-2 legger Peter retoriske hjelpemidler til grunn for å etablere sin *ethos* og for å fremkalle *pathos* hos adressatene. Motiver som nevnes i 1:1-2 blir også videre utviklet gjennom hele brevet. Sammen med 1:3-12 utgjør 1:1-2 brevetts *Exordium*.¹¹³

I 1 Peter oppnås adressatenes oppmerksomhet ved å fokusere på adressatene (1:1-2), hvor fokuset holdes gjennom hele *exordium*. Ettersom *exordium* går frem, blir det klart at fokuset på adressatene går lenger enn å vinne godvilje, her startes også brevet hovedsaker: forholdet mellom lidelse og herlighet og temaer som håp og lydighet. *Exordium* blir dermed en innledning til argumentene Peter tar opp mer uttrykkelig senere.¹¹⁴

¹¹¹ Hauge, *Turn Away*, 49-50.

¹¹² Witherington, *Letters*, 234.

¹¹³ Hauge, *Turn Away*, 51; Thurén, *Rhetorical*, 90.

¹¹⁴ Hauge, *Turn Away*, 51; Thurén, *Rhetorical*, 131.

4.4.1.1 *Lidelsen i exordium*

Sammenhengen mellom å være utvalgte (ἐκλεκτοί) og utlendinger (παρεπίδημοί) i 1:1 og forbindelsen mellom lidelse (παθήματα) og herlighet (δόξα) i 1:7, 11b setter standarden for resten av brevet. Peter beskriver adressatene som utvalgte (1:1), og bekrefter med det adressatenes identitet som et utvalgt Guds folk. I tillegg er adressatene “utlendinger” (1:1). Adressatene er Guds folk, men de bor i utlandet for en tid. De er ikke hjemme, men i diasporaen (1:1). Som utvalgte må de fremdeles leve i en, for dem, fremmed kultur.

Peter vet at de troende i Lille-Asia går gjennom forskjellige prøvelser (ποικίλοις πειρασμοῖς, 1:6), men han viser til det frelseshåpet de har som kristne, et håp som til tross for prøvelsene skaper glede og jubel (1:3-6). I tillegg er prøvelsene kortvarige (1:6). Selv om kristne lider, har de en stødig grunn å stå på: de blir holdt oppe av Gud ved tro (1:5). Derfor kan de utholde lidelsen jublende. πειρασμός har to mulige oversettelser: “prøvelse” og “fristelse.”¹¹⁵ πειρασμός angir en religiøs mening bak lidelsen, den er en renselsesprosess for troen. Slik ilden gjør gullet renere, gjør prøvelsene troen mer kostbar (1:7). Bildet sammenligner det faktum at gullet renses ved ild med den åndelige sannheten om at tro renses i “prøvelsens ovn.”¹¹⁶

Allerede i *exordium* ønsker Peter å løfte blikket til adressatene opp fra lidelsene de erfarer. Han viser til at håpet (1:3), arven (1:4) og Guds forsyn og frelse (1:5) er det som skal være fokuset og at de på grunn av dette kan juble i lidelsen. Det er sjelenes frelse, og ikke prøvelsene i seg selv som er troens mål (1:8-9). Prøvelsene er en renselse av troen, og bak venter en evig herlighet. Dette skal være de kristnes fokus gjennom lidelsen.

4.4.2 *Argumentatio I, 1:13-2:10*

Argumentatio starter i 1:13 med en formaning som setter standarden for formaningene videre. Adressatene utfordres til å handle på håpet som ble tilskrevet dem i *exordium*. I fire følgende formaninger maler 1:13-2:10 ut hva dette innebærer. For å nå håpets fullendelse skal de kristne være hellige (1:15), gudfryktige (1:17), elske hverandre (1:22) og lengte etter ren, åndelig melk (2:2).¹¹⁷

1:13-2:10 har en forberedende rolle til de kommende formaningene. Dette ser vi av de mange motivene og grunnene som følger hver av de fire formaningene. Ved en grundig bruk av Skriften (1:16; 1:24-25) og tradisjonen (1:18-21; 2:4-10) fortsetter det oppbyggende arbeidet fra *exordium*: Adressatene er Guds barn som karakteriseres av hellighet og lydighet

¹¹⁵ Jfr. kapittel 2.

¹¹⁶ Elliott, *1 Peter*, 341.

¹¹⁷ Hauge, *Turn Away*, 52.

mot loven (1:14-16), frelsen (1:18-21) og gjenfødselen (1:22-2:3). Mot slutten kulminerer avsnittet i en bekreftelse av adressatenes identitet som Guds barn, en utvalgt slekt, et kongelig presteskap, en hellig nasjon og Guds folk (2:4-10). Nå må de på grunnlag av dette handle etter hvem de er.¹¹⁸ Av dette ser vi at ἀναστροφή, livsførsel (1:15,17,18), er et viktig fokus i *argumentatio I*.

Argumentatio I nøyer seg ikke med å starte formaningene, den legger også en teologisk grunn for følgende formaninger. Målet er å bekrefte og utdype de kristnes identitet slik at de er mottakelige for de kommende, mer spesifikke formaningene.¹¹⁹

4.4.2.1 Lidelsen i *argumentatio I*

De kristnes lidelse nevnes ikke eksplisitt i dette avsnittet, men vi forstår at Peter forbereder adressatene på kommende formaninger. Selv om Peter beskrev adressatenes reaksjon til lidelsen på en positiv måte i *exordium*, indikerer Peter nå at det er rom for forbedring. Disse forbedringene formaneres til på en uspesifisert måte, noe som gjør 1:13-2:10 til en forberedelse for de mer spesifikke formaningene som kommer.¹²⁰

Det er viktig å merke seg Peter henvisning til at disse formaningene gjelder τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον, “i deres utlendighets tid” (1:17). Det henviser til de kristnes status som utlendinger (1:1) og viser at formaningene har noe å gjøre med nettopp denne statusen. Selv om de som “utlendinger” kanskje føler presset til å leve som omgivelsene rundt seg, skal de ferdes i frykt for Gud. Han er den som dømmer, ikke hedningene (1:17).

Selv om de kristnes lidelse ikke nevnes eksplisitt, nevnes Kristi lidelser. Mønsteret fra lidelse til herlighet som er overført fra Kristus til de troende gjennomsyrrer hele brevet, men utbroderes uttrykkelig i 2:4-10. Her blir Kristi doble status, avvist av mennesker men dyrebar og utvalgt av Gud, overført til adressatene ved en sitering av Jes 28:16 (2:6). Kristi eksempel er grunnlaget for de kommende formaningene. Når de troende erfarer det samme som Kristus, må de også reagere på samme måte: betro seg til Gud og ikke gjengjelde ondt med ondt (2:21-24: 3:18-4:6). Kristi eksempel er dermed ikke bare viktig for å forstå lidelsen og den påfølgende herligheten, men også grunnleggende for de kommende formaningene.¹²¹

4.4.3 *Argumentatio II, 2:11-3:12*

Når Peter i det foregående har etablert adressatenes identitet som Guds folk, er de forberedt for den andre delen av *argumentatio* som har en sterkere hortativ klang. Som en

¹¹⁸ Hauge, *Turn Away*, 52.

¹¹⁹ Hauge, *Turn Away*, 52.

¹²⁰ Thurén, *Rhetorical*, 136; Hauge, *Turn Away*, 52.

¹²¹ Hauge, *Turn Away*, 46-47.

praktisk anvendelse av prinsippene fra 1:13-2:10 adresseres nå situasjonen som er bakgrunnen for brevet: forholdet mellom de kristne og majoritetssamfunnet. Endringen fra generelle til spesifikke formaninger vitner om at Peter nå har kommet til hjertet av *argumentatio*.¹²²

Temaet blir introdusert av en *propositio* (temaangivelse) i 2:11-12 som viser tilbake til karakteristikken av adressatene (1:1) og til fokuset på ἀναστροφή i *argumentatio I*. Oppførselen som tidligere ble beskrevet som “hellig” er nå overført til å leve rett (καλός, 2:12) og til å gjøre det gode (ἀγαθός, 2:14,15,20; 3:6,11). Peter vektlegger her en gresk moraltradisjon: at majoritetssamfunnet ser en god livsførsel og sammenligner det med deres egne standarder skal gi en slutt på trakasseringen av de kristne.¹²³

Den gode livsførselen blir fremstilt i en hustavle hvor fokuset ligger på underordning og på å gjøre det gode. Med å gjenta formaningen om å gjøre det gode i 3:10-12, former dette, sammen med 2:11-21 et *inclusio* til *argumentatio II*,¹²⁴ hvor Peter beveger seg fra et generelt til et mer praktisk nivå i formaningene.¹²⁵

4.4.3.1 Lidelsen i *argumentatio II*

Igjen viser Peter til de kristnes status som παροίκους καὶ παρεπιδήμους (2:11). Disse begrepene kan vitne om deres uvilje mot å adoptere livsførselen til omgivelsene rundt seg. Videre gir Peter informasjon om noe av bakgrunnen for den lidelsen de kristne i Lille-Asia erfarer. De blir baktalt som ugjerningsmenn (καταλαλέω, κακοποιός, 2:12) og utskjelt (λοιδορία, 3:9). 3:8-12 viser at de var offer for mennesker som gjorde dem ondt (κακός 3:9-12). Dette viser til den sosiale forfølgelsen de kristne erfarer.

Erfaringen av lidelsen fører til sorg og nød (λύπη 2:19) for de troende. Denne sorgen er forståelig ettersom Peter beskriver lidelsen som ἀδίκως (2:19), “urettferdig,” “ufortjent.”¹²⁶ At lidelsen ikke var fortjent forstår vi av at de troende led når de gjorde det gode (ἀγαθοποιέω 2:20). Peter formaner de kristne til, midt i den urettferdige lidelsen, å holde fast på det gode. De skal ikke fristes til å gjøre urett selv om de blir behandlet urettferdig. De skal, tvert imot, underordne seg (2:13-14, 18; 3:1). En slik underordning har sine positive konsekvenser: den stopper munnen på uforstandige og uvitende mennesker (2:15) og finner nåde (χάρις) hos Gud (2:19). Gode gjerninger skal være argumentet på at anklagene mot dem er feil (2:12).

I lidelsen gir Peter trøst, håp og oppmuntring ved å vise til et viktig aspekt ved lidelsen: Dersom en troende utholder den urettferdige lidelsen, vil Gud gi ham oppreisning

¹²² Thurén, *Rhetorical*, 146-147; Hauge, *Turn Away*, 53.

¹²³ Hauge, *Turn Away*, 53.

¹²⁴ Hauge, *Turn Away*, 53-54.

¹²⁵ Thurén, *Rhetorical*, 161.

¹²⁶ BDAG, ἀδίκως, 21.

(2:19-25). Lidelse på grunn av ens tro på Kristus og kristne livsførsel finner nåde hos Gud (2:19-20). Den viktigste bevisføringen for dette mønsteret er Kristi lidelse. Denne fremstilles som et “eksempel”, “modell”¹²⁷ (ὁπογραμμός 2:21) for den kristne lidelsen.

Avsnittet avsluttes med et løfte om at Herrens øyne er med de rettferdige og at han hører deres bønner. Men Gud kjenner også til de som gjør ondt (3:12). Gud kjenner både til de som lider urettferdig og til de som påfører hans utvalgte lidelse. Dette peker frem mot den endelige dommen i 4:17-18.

4.4.4 *Argumentatio III, 3:13-4:11*

Overgangen mellom 3:12 og 3:14 er en mindre overgang. I stedet for å lansere et nytt tema impliserer det retoriske spørsmålet i 3:13 hva som ble tatt opp i foregående avsnitt. *Argumentatio III* fortsetter dermed den foregående argumentasjonen, men på en mer realistisk måte. Å gjøre det gode i enhver relasjon for å stilne anklagene høres greit ut i teorien, men hva skjer dersom lidelsen faktisk ikke ender, men blir verre? Endelig tar brevet mer systematisk opp det virkelige retoriske problemet i adressatenes situasjon: Den ufortjente lidelse. Selv om den foregående formaningen til slavene rørte ved problemet (2:18-25), gis svaret nå til alle: Det er, tross alt, bedre å lide når en gjør det gode, enn når en gjør det onde (3:17).¹²⁸ For å bygge opp under denne konklusjonen presenteres Kristus nok engang som et mønster til etterfølgelse (3:18-22).

Etter endelig å ha gitt svaret på det retoriske problemet, kommer resten av *argumentatio III* med flere spesifikke formaninger. Først i relasjon til hedningene (4:1-6), og så i relasjon til hverandre (4:7-11). Ved å ta opp tonen fra starten av *argumentatio* i 1:13 minnes adressatene igjen om at enden er nær og at de derfor må være rede (4:7).

Det lille avsnittet 4:7-11 utgjør en avslutning på den argumentasjonen som er blitt ført til nå. Her gjentas begreper fra 1:13, og her tas de interne følgene av den sosiale undertrykkelsen opp. Avsnittet henviser til den kommende enden (4:7) og har dermed en følelsesmessig effekt.

4.4.4.1 *Lidelsen i argumentatio III*

Peter fortsetter å beskrive lidelsen som en verbal trakassering (ἐπιρράζω, καταλαλέω, 3:16). I 4:3-4 peker Peter på begrunnelsen til trakasseringen av de kristne, nemlig at de har en annen livsførsel enn omgivelsene. De kristne har ingen ønske om å adoptere den hedenske

¹²⁷ BDAG, ὑπογραμμός, 1036.

¹²⁸ Hauge, *Turn Away*, 54.

livsførselen majoritetssamfunnet står for. Som en følge av dette møter de forakt og avvisning fra samfunnet.¹²⁹

Peter understreker at en lidelse som en følge av at de gjør det gode (3:17), er for rettferdighets skyld (διὰ δικαιοσύνην, 3:14). I 3:17 trekker han også inn tanken om at denne formen for lidelse er etter Guds vilje. Men en lidelse etter Guds vilje innebærer ikke alle former for lidelse. En kan lide når en gjør ondt også (3:17). I slike tilfeller skal en ikke hevde noen velsignelse fra Gud.

Igjen trekkes Kristi eksempel opp, men denne gangen er det hans posisjon, ikke hans oppførsel, som er i fokus. Han led som en rettferdig, men sitter nå ved Guds høyre hånd (3:18-22). Slik som det hendte med Kristus, skal rettferdig lidelse bringe adressatene til evig herlighet.¹³⁰ I 4:5 sier Peter klart at de som er opphavet til de kristnes lidelse skal gjøre regnskap for Gud som dommer. Denne dommen kan være en trøst for de kristne. De skal få sin oppreisning.

4.4.5 *Argumentatio IV, 4:12-19*

Det store bruddet mellom 4:11 og 4:12 viser seg i at den følgende enheten ikke har noen umiddelbar sammenheng med de foregående versene, men forholder seg til hele brevet som en enhet.¹³¹ Den kristne lidelsen er temaet for *argumentatio III*, både i et nåtidig (4:12-16) og i et eskatologisk perspektiv (4:17-18).

Enkelte vil hevde at dette avsnittet hører til *peroratio*, men det er ikke ment å være en konkluderende del av brevet. Witherington viser til at Peter har fulgt en retorikk som bygger opp til dette avsnittet. Fra det mer generelle har han bygd seg opp til dette avsnittet som utelukkende behandler brevets hovedtema: lidelse. *Argumentatio III* står dermed på et grunnlag av de foregående argumenterende delene. Nå kan Peter gå i detalj på temaet lidelse.¹³²

4.4.5.1 *Lidelsen i argumentatio IV*

De kristne skal ikke være overrasket over prøvelsene, de er en naturlig del av det kristne livet (4:12).¹³³ Peter bruker igjen termen πειρασμός for å beskrive situasjonen de kristne er i. At prøvelsene er πύρωσις (“an intense degree of some painful occurrence or experience,”) ¹³⁴ viser til bildet fra 1:7 om gull som renses ved ild. Prøvelsene er renselse av

¹²⁹ Achtemeier, *I Peter*, 82.

¹³⁰ Hauge, *Turn Away*, 54.

¹³¹ Hauge, *Turn Away*, 55.

¹³² Witherington, *Letters*, 209.

¹³³ Senior, *I Peter*, 127-128.

¹³⁴ BDAG, πύρωσις, 900.

troen, det er grunnen til at lidelsen er etter Guds vilje. Videre fortsetter Peter med å si at lidelsen skaper glede fordi den gir del i Kristi lidelser (4:13). Adverbet καθὸ viser at det bare er lidelser som er lik Kristi lidelser som er grunnlaget for gleden.¹³⁵ Sannsynligvis er den typen lidelse Peter har i tankene den lidelsen som følger av at de troende har valgt å leve etter Guds vilje, en lidelse fordi de bærer Kristus-navnet (4:14, 16).¹³⁶ Gleden har sitt grunnlag i at denne lidelsen skal føre til oppreisning ved Jesu åpenbarelse (1:6-7; 5:10).¹³⁷ Men det er ikke bare ved Jesu gjenkomst de troende skal få oppreisning, allerede nå er de salige fordi de blir spottet for Kristi navns skyld (3:14; 4:14). Allerede nå får altså de kristne en forsmak på Guds herlighet ved at τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα hviler over dem.

Som sagt, finnes det også andre former for lidelse enn en lidelse “for rettferdighets skyld” (3:14), disse blir omtalt i lastekatalogen i 4:15. I 4:16 er vi igjen tilbake til den type lidelse som gir del i Kristi lidelser. Mens de kristne blir trakassert fordi de er bærer Kristus-navnet (Χριστιανός), blir faktisk lidelsen en mulighet til å ære Gud nettopp ved dette navnet.¹³⁸ Kristne kjente kanskje på en skam ved å bære Kristus-navnet, men Peter formaner dem til å prise Gud for dette navnet og æren ved å bære kristi lidelser.¹³⁹

I 4:17 skifter Peter fokus til et eskatologisk perspektiv. Han minner de lidende om at det kommer en tid for dom. 5:17 antyder at dommen allerede er begynt, da blir lidelsen en del av dommen (se 1 Kor 11:32). Her er det viktig å legge til at lidelsen ikke er en straff, men en prøvelse og renselse. τὸ κρίμα, dommen, er ikke straffen, men selve handlingen “å dømme.” I siste del av verset stiller Peter et retorisk spørsmål: Når de troende må gjennom denne dommen først, hvordan vil det da gå med τῶν ὑπειθούτων (de ulydige)?¹⁴⁰ De kristne som bærer Kristi lidelser vil komme bedre ut av dommens dag enn de som er ulydige mot Guds evangelium, de er på vei mot en katastrofal τέλος.¹⁴¹

Poenget fra 4:17 gjentas i 4:18 med hjelp av et sitat fra Ord 11:31. Peters poeng er ikke å skremme de troende til å tro at muligheten for å bli frelst er liten, men å minne dem om at alternativet til å holde ut i lidelsene er verre. Peter ønsker å gi adressatene et perspektiv slik at de forstår at erfaringene deres er en del av et større bilde.¹⁴² Han løfter adressatenes blikk fra dommen majoritetssamfunnet feller over dem til Guds endelig dom.

¹³⁵ Witherington, *Letters*, 211.

¹³⁶ Jfr. eksegeseen til 5:9b, kapittel 5.5.4.1.

¹³⁷ Witherington, *Letters*, 211-212.

¹³⁸ Senior, *1 Peter*, 130-131.

¹³⁹ Witherington, *Letters*, 215-216.

¹⁴⁰ Witherington, *Letters*, 216.

¹⁴¹ Senior, *1 Peter*, 132.

¹⁴² Witherington, *Letters*, 217.

ὥστε καὶ i 4:19 signaliserer konklusjonen. Lidelse etter Guds vilje (κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ) viser til den unike karakteren av lidelsen Peter har adressert i brevet.¹⁴³ Å gjøre det gode kan være en henvisning til å utholde lidelsen, bestå prøvelsen og ikke gi etter for fristelsen til å falle fra troen.¹⁴⁴ Verset slutter med å oppfordre de som lider etter Guds vilje til å overgi alle dimensjoner av sine liv (ψυχῆ) i armene til en trofast skaper, mens de gjør det gode. En skal altså fortsette å gjøre det gode, selv om en må lide som en følge av det, og la Gud ta seg av dommen. Å gjøre det gode er ikke et siste råd, men en forklaring på hva det vil si å betro sitt liv til Gud.¹⁴⁵

4.4.6 *Argumentatio V, 5:1-5*

Med 5:1-5 har vi nådd til den siste argumenterende enheten. 5:1-5 skiller seg ut, ikke bare tematisk, men også ved at Peter formaner i 1. person entall. Peter formaner de eldste om ledelse og de yngste om å underordne seg dette lederskapet. Dette skal skje i en gjensidig underordning alle troende i mellom.

Selv om det ikke er så tydelig, repeterer 5:1-5 tidligere temaer. Brorparten av brevet er opptatt med forholdet til hedningene, men det inneholder også formaninger angående interne relasjoner (1:22; 4:7-11). Formaningene i 5:1-5 konkluderes med enda en henvisning til visdomstradisjonen (5:5b, se 3:10-12). Formaninger til denne underordningen innad i menigheten er en viktig intern anvendelse av den livsførselen Peter formaner til i møte med det ikke-troende samfunnet.¹⁴⁶

4.4.6.1 *Lidelsen i argumentatio V*

ὄνν i 5:1 viser at Peter ønsker å knytte dette avsnittet sammen med hva han tidligere har sagt.¹⁴⁷ Peter fortsetter å formane de kristne om hvordan de skal møte lidelsen de erfarer. 5:1-5 tar, som 4:7-11, for seg interne relasjoner i lidelsessituasjonen.

Peter omtaler seg selv som en som har del (κοινωνός, 5:1) i den herligheten som skal åpenbares, som sannsynligvis er en referanse til Kristi παρουσία.¹⁴⁸ Denne åpenbarelsen vises også til i 5:4, da som noe kommende. Dermed legger Peter frem et eksempel på frelsens og herlighetens “nå, men ikke enda” spenning.¹⁴⁹

¹⁴³ Senior, *1 Peter*, 132-133.

¹⁴⁴ Witherington, *Letters*, 217.

¹⁴⁵ Senior, *1 Peter*, 133.

¹⁴⁶ Thurén, *Rhetorical*, 162.

¹⁴⁷ Witherington, *Letters*, 225.

¹⁴⁸ Senior, *1 Peter*, 138.

¹⁴⁹ Witherington, *Letters*, 227.

4.4.7 *Peroratio, 5:6-14*

5:6-14 gir en oppsummering av brevets temaer. Det eneste som ikke er nevnt tidligere er referansen til djevelen og hans rolle i lidelsen. *Peroratio* er konklusjonen av Peters retorikk og legger frem hva han ønsker at adressatene skal huske etter opplesningen av brevet.¹⁵⁰

I en godt skrevet tale, var det ønskelig at *peroratio* fløt naturlig ut av det siste argumentet. Dermed er det ingen overraskelse at sitatet fra Ordspråkene i 5:5 om nåde og ydmykhet og deres motsetninger fra det siste argumentet leder direkte til en myk overgang til *peroratio*. 5:6-14 er basert på sannheten fra sitatet: at Gud gir nåde til de ydmyke, men står de stolte imot. Konjunksjonen *oũv*, “derfor,” i 5:6 signaliserer en konklusjon: i og med at Skriften sier dette er måten Gud arbeider på, oppsummerer *peroratio* hvordan de troende skal respondere og oppføre seg ved å ydmyke seg.¹⁵¹ Formaningene i *peroratio* springer ut fra de tidligere formaninger og argumentene tidligere i brevet.

I 5:6-14 vekkes adressatenes *pathos* av det fornyede fokuset på opphøyelse (5:6), herlighet (5:10), deres motstander (5:8), deres samfunn med kristne i hele verden som lider sammen med dem (5:9) og menigheten i “Babylon” som er utvalgt sammen med dem (5:13). Som en del av dette større fellesskapet står de kristne i Lille-Asia sterkere i møtet med de daglige utfordringene.¹⁵²

4.4.7.1 *Lidelsen i Peroratio*

Peroratio begynner med forsikringene om at Gud skal opphøye de lidende i sin tid (5:6) og at Gud har omsorg for dem (5:7). Med dette som bakteppe maner Peter til kamp mot deres motstander, djevelen. De kristne skal, på tross av Guds omsorg, våke fordi djevelen er etter dem (5:8). De kristne i Lille-Asia gjennomgår ikke lidelsene alene, de står i et verdensvidt fellesskap (5:9). Peter trøster med at lidelsen er kortvarig i forhold til den evige herligheten som venter dem (5:10). Evnene til å stå imot det djevlelske angrepet er det allmakts Gud som skal gi de kristne (5:10-11). Disse siste versene i brevet har som mål å gjenta brevets mål og fylle adressatene med følelsesmessig styrke.¹⁵³ Vi vil se nærmere på lidelsen i *peroratio* under detaljseksegen i kapittel 5.

4.4.8 *Oppsummering retorisk analyse*

Ifølge 1 Peter er meningen med brevet å formane og vitne til de lidende kristne i Lille-Asia. Siden de har forlatt den gamle livsførselen, opplever de nå lidelse som en følge av sosial

¹⁵⁰ Witherington, *Letters*, 234.

¹⁵¹ Witherington, *Letters*, 234-235.

¹⁵² Hauge, *Turn Away*, 55-56.

¹⁵³ Thurén, *Rhetorical*, 162.

forfølgelse. Brevets mål er å motivere adressatene til å fortsette å gjøre Guds vilje, også i lidelsen. For å oppnå dette målet brukes flere virkemidler. Fra starten av blir de kristnes identitet som Guds folk malt ut. Dette gir et teologisk og følelsesmessig grunnlag for de følgende formaningene.

Lidelsene er ikke nødvendigvis noe som virker til de onde. Peter viser til at de er en del av det kristne livet. Dette betyr ikke at lidelsene ikke skal avta. Det forstår vi av formaningene om å gjøre det gode for å unngå anklager. Dersom de kristne følger Guds vilje, vil hedningene anerkjenne deres gode livsførsel anerkjenne dem. Men denne respekten fra samfunnet skal ikke være en grunn til å tilpasse seg en annen livsførsel. Å gjøre det gode handler om å følge Guds vilje, ikke samfunnets. Dermed vil det ikke løse alle problemer for de kristne. At de følger Guds vilje er jo delvis en grunn til at de lider. Dermed må Peter trekke inn kjernen i problemet: den uskyldige lidelsen. Siden det ikke er noen måte å unnslippe denne lidelsen på, uten å forlate troen, motiverer Peter adressatene til løfte blikket fra den nåværende dommen fra majoritetssamfunnet til Guds dom. De kristnes skam vil bli til ære, og hedningene skal få sin straff. Lidelsene er dessuten kortvarige i forhold til den evige herligheten de kristne er kalt til.

Peters budskap om lidelsen bekreftes med å gjøre Kristus til eksempel. Slik som Kristus ble avvist av mennesker, men utvalgt av Gud og dermed gikk fra lidelse til herlighet, skal de kristne oppleve det samme. Kristus som eksempel viser også hvordan de kristne skal møte situasjonene: sette sin lit til Gud og gjøre det gode.

Brevets adressater, som hadde akseptert skriftens og forfatterens autoritet, ville sett på 1 Peter som overbevisende retorikk.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Thompson, "Rhetoric," 250.

5 Detaljeksegese av 1 Peter 5:8-11 med særlig henblikk på djevelens rolle i lidelsen

5:8-11 hører hjemme blant de siste konkluderende ord og formaninger Peter ønsker å gi adressatene sine. Hva Peter skriver her, er det han ønsker at leserne skal sitte igjen med. Lidelsessituasjonen skal adresseres en siste gang, og den retoriske argumentasjonen skal få samlet alle sine løse tråder. Dette gjør at budskapet i 5:8-11 blir viktig for forståelsen av hele brevet. Hva er det Peter vil formidle i 5:8-11? Det skal jeg gå i detalj på i det følgende.

5.1 Kontekst

Fra den retoriske strukturen har vi allerede sett antydninger til en bestemmelse av konteksten til 5:8-11. Vi har sett at Peter i 4:12-5:5 samler trådene fra sin argumentasjon og sikter seg inn mot en avslutning. Derfor vil de to siste argumenterende enhetene 4:12-19 og 5:1-5 utgjøre min fjernkontekst.

Den retoriske strukturen viste at 5:8-11 er en del av 1 Peters *peroratio*, som strekker seg fra 5:6-14 og utgjør nærkonteksten til 5:8-11. Jeg har valgt å ta med avslutningsordene i 5:12-14 med som en nærkontekst for å understreke at 5:8-11 er Peters siste formaninger.

5.1.1 Analyse av fjernkontekst

5.1.1.1 Lidelse og dommen, 4:12-4-19

Tematisk behandler 4:12-19 det samme som 5:8-11: lidelse. Det er viktig å merke seg at Peter setter et skille mellom en type lidelse som gir del i Kristi lidelse (4:12), og lidelser som er en følge av ens egne synder (4:15), dette foreslås også av at Peter bruker begrepet med dobbel betydning, *πειρασμός*, om lidelsen. Dommen over de ugudelige i 4:18-17 kan stå som en motsetning til den herligheten og oppreisningen Gud gir de troende i 5:10.

At Peter omtaler Gud som en “πιστῶ κτίστη,” “trofast skaper,” som de lidende kan overgi sine sjeler til (4:19) blir videre lagt ut i *peroratio*. Å ydmyke seg under Guds veldige hånd (5:6) og å kaste all bekymring på en Gud som har omsorg for de troende (5:7) angir hvordan en kan overgi seg til Gud. Tilliten til Gud som beskrives i 4:19 blir malt ut i 5:6-7 og begrunnet i 5:10 hvor Peter viser til at “all nådes Gud” skal oppreise de lidende. Han er den som har makten de lidende kan ha tillit til (5:11).

I 4:12-19 begynner Peter å samle trådene fra argumentasjonen sin i brevet, men konklusjonen hans kommer ikke før i 5:6-11. Både slik og rent tematisk kan vi gjøre rede for forholdet mellom 4:12-19 og 5:6-11.

5.1.1.2 *Formaninger til de eldste og de unge, 5:1-5*

Tematisk sett omhandler denne perikopen noe annet enn 4:12-19 og 5:6-11, men vi har sett at 5:1-5 ikke bryter totalt med Peter tidligere har sagt. Avsnittet er en intern anvendelse av den livsførselen han formaner til gjennom hele brevet.

Peter viser til den δόξα han har del i (5:1) og til herlighetens uvisnelige krans, som de eldste skal motta når Kristus åpenbarer seg (5:4). Med dette viser han tilbake til den uvisnelige arven han beskrev i 1:4 og frem til den evige herligheten i 5:10. Håpet om herligheten som venter skal være de kristnes fokus i lidelsessituasjonen.

Viktig for 5:8-11 er sitatet i 5:5b fra Ord 3:34 LXX. Elliott strekker seg så langt at han velger å inkludere sitatet i *peroratio*.¹⁵⁵ Grunnen til at jeg ikke tar det med i *peroratio* er Peters tendens til å avslutte en argumenterende enhet med et sitat fra Skriften. *Peroratio* flyter naturlig ut av den siste argumenterende enheten. Michaels mener at *peroratio* i 1 Peters tilfelle er best forstått som en utleggelse av sitatet fra Ord 3:34 LXX.¹⁵⁶ Jeg er delvis enig, men *peroratio* går utover en slik utleggelse etter min mening.

Bildet på Guds folk som Guds hjord (5:2-4) gjør at bildet av fienden som en brølende løve blir naturlig.¹⁵⁷ En hjord er sårbar for angrep fra rovdyr. En assosiasjon leseren kan få til Amos 3:12, hvor hyrden berger to leggben eller en øreflipp fra løvens gap, burde få de eldste i menighetene til å se alvorlig på oppgaven sin i møte med motstanderen som blir beskrevet i det følgende.

I 5:5 adresserer Peter πάντες. Fra nå av og til slutten av brevet er det ikke en liten gruppe i menigheten (eldste, yngste) Peter adresserer, men alle.

5.1.2 *Analyse av nærkontekst*

5.1.2.1 *Ydmykelse og bekymringer, 5:6-7*

Verbet ταπεινόω, å ydmyke, og konjunksjonen οὖν knytter 5:6-11 sammen med det foregående sitatet fra Ord 3:34 LXX. Siden Gud gir nåde til de ydmyke (5:5), er det nødvendig for de kristne å godta deres ydmyke status foran Gud. Metaforen “τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ” uttrykker Guds beskyttende makt (κράτος 5:11), en makt som en trøst for de lidende. De kristne skal ydmyke seg under Gud, fordi han vil opphøye dem. I Peters tanke om nåværende lidelse og oppreisning på dommens dag kommer tydelig frem her.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Elliott, *1 Peter*, 845.

¹⁵⁶ Michaels, *1 Peter*, 293.

¹⁵⁷ Senior, *1 Peter*, 147.

¹⁵⁸ Senior, *1 Peter*, 146.

I 5:7 gjentas den samme dynamikken mellom lidelse og oppreisning, men nå på en måte som er anvendelig i den lidelsessituasjonen de kristne er i. ἐπρίψαντες kan tolkes som en beskrivelse av hva det vil si å være ydmyke foran Gud (“Ved å kaste...”). Begrepet, μέριμνα (bekymring), er generisk, men peker i denne konteksten på lidelsene de kristne erfarer.¹⁵⁹ Bekymringene dempes i vissheten om ὅτι αὐτῷ (Gud) μέλει περὶ ὑμῶν. Denne omsorgen ligger til grunn i hele brevet (1:5, 21; 2:9-10; 3:12; 4:14, 19; 5:10).

Som en del av peroratio har 5:6-7 formant adressatene til å ydmyke seg under Gud og til å kaste alle bekymringer på ham. Dette gir et bilde av en tillit til Gud som er grunnlaget for de neste formaningene. Denne tilliten til Gud, sammen med den forsikringen om Guds handlinger i 5:10, utgjør et *inclusio* til *peroratio*.

5.1.2.2 Avslutningshilsen, 5:12-14

Som en del av nærkonteksten uttaler Peter meningen med å skrive brevet: παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν, for å formane og vitne (5:12). Dette gir en dekkende oppsummering av brevets innhold.¹⁶⁰ Ordet χάρις duger som en oppsummering for Peters vitnesbyrd i brevet som helhet.¹⁶¹ Denne χάρις er det Peter formaner sine lesere om å stå fast i, ἵστημι.

I 5:13 skaper Peter et forhold mellom menigheten i Roma og i Lille-Asia. På samme måte som adressatene, er også menigheten i Roma utvalgt sammen med dem. Retorisk gir dette samme trøstende effekt som 5:9 hvor Peter viser til solidaritet i lidelsen.

At avslutningshilsenen følger umiddelbart etter 5:8-11 viser viktigheten av versene vi skal eksegere. Peter ønsket at 5:8-11 var ordene som skulle ringe i ørene etter opplesningen av brevet.

5.2 Tradisjonshistorisk overveielse

I Peter 5:8-11 bruker mye av den samme språkbruken som Jak 4:7¹⁶² og Ef 6:11-18. Dette, mener noen, reflekterer en tidlig kristen hortativ tradisjon. Selwyn og Kelly assosierer en slik tradisjon med en dåpskatekisme.¹⁶³ Jeg er uenig og mener at likhetene til Jak 4:7 og Ef 6 ikke er nok for å bevise en slik kateketisk tradisjon.¹⁶⁴ Av denne grunn vil jeg ikke behandle forholdet mellom disse tekstene og 5:8-11 noe videre.

¹⁵⁹ Senior, *1 Peter*, 146.

¹⁶⁰ Ernest Best, *1 Peter* (NCB. London: Oliphants, 1971), 177.

¹⁶¹ Se eksegese av 5:10a, kap. 5.5.4.2.

¹⁶² Jakobs brev siterer også Ord 3:34 i Jak 4:6, og følger opp med en utleggelse av dette verset i 4:7-10.

¹⁶³ Selwyn, *First Epistle*, 238; J. N. D. Kelly, *A Commentary on the Epistles of Peter and of Jude* (BNTC; London: Adam & Charles Black, 1969), 210.

¹⁶⁴ Achtemeier, *1 Peter*, 342.

5.3 Tekstkritikk

Det finnes fjorten tekstkritiske kasus i 5:8-11. Her er ikke rom for å behandle samtlige, så jeg har gjort et utvalg basert på meningsforskjellen kasusene utgjør.

5.3.1 Tekstkritisk kasus i 5:8

Det tekstkritiske kasuset rundt [τινα] καταπιεῖν i 5:8 byr på vanskeligheter.

Manuskriptene varierer når det gjelder funksjonen av pronomenet τις og formen av det følgende verbet. Formen τινα er akkusativ av τις og kan i dette tilfellet fungere som et interrogativ (hvem), eller som et ubestemt pronomen i bruk som et substantiv (noen). Når en har vært usikker på dette området, har en gått over til å se på varianter av det følgende verbet.

Etter ζητῶν i 5:8 finnes tre lesemåter vi må se på: (1) τινα καταπιεῖν (“noen å sluke”), (2) τίνα καταπίη (“hvem han kan sluke”), og (3) καταπιεῖν (“å sluke”).

Lesning (1) støttes blant annet av den siste korrigerste versjonen av Codex Sinaiticus (8^c – 12. årh.), K (9. årh.), P (6. årh.), 049 (9. årh.), 81 (1044 e.Kr.), 1739 (10. årh.), de koptiske bohairiske oversettelsene (cop^{bo}) og Origenes. At denne lesningen finnes i koptiske oversettelse og hos Origenes vitner om at lesningen er en tidlig versjon.

Lesning (2) støttes av \mathfrak{P}^{72} (3-4. årh.), Codex Alexandrinus (A – 5. årh.), 614 (8. årh.) og brorparten av den bysantinske tekstformen (Byz). \mathfrak{P}^{72} er det tidligste fullstendige manuskriptet vi har til 1 Peter og er sammen med A to av flere viktige manuskripter som bør ilegges stor vekt.

Lesning (3), støttes av Codex Vaticanus (B – 4. årh.), Codex Athous Lavrensis (Ψ - 9/10. årh.) og de latinske oversettelsene av Origenes. Både B og Ψ er viktige manuskripter for 1 Peters tekst.

Ved hjelp av disse ytre vitnesbyrdene er det vanskelig å komme til noen konklusjon. Lesning (1) har den tidligste forekomsten men (2) og (3) er bevitnet med viktige manuskripter for 1 Peters tekst. Kanskje vil vi komme lenger ved å se på indre vitnesbyrd.

En kan man argumentere for at lesning (3) er den originale lesningen, og at de andre versjonene er skrivernes forsøk på å lindre vanskelighetene med den absolutte bruken av καταπιεῖν. En slik lesemåte vil være *lectio brevior*. Mot dette vil jeg peke på den utbredte bruken av τινα (uansett aksentuering) i overtallet av manuskripter. Dette gjør det sannsynlig at τινα er original og at fraværet i noen manuskript er en følge av at det tilfeldigvis er oversett.

Lesning (2) ser ut til å være en sekundær versjon som oppstod når den ubestemte τινα ble misforstått som den interrogative τίνα. Et interrogativ på dette tidspunktet i teksten blir uvanlig språklig sett.

Å komme til en konklusjon i dette tekstkritiske kasuset er ingen lett oppgave, men på grunnlag av de overveielserne jeg har gjort ovenfor, vil jeg hevde at lesning (1), *καταπιεῖν*, er den mest sannsynlige lesemåten.¹⁶⁵

5.3.2 *Tekstkritisk kasus i 5:9*

Det siste tekstkritiske kasuset i 5:9 gjelder ordet *ἐπιτελεῖσθαι* (“å fullføre”). Noen manuskripter, blant andre Codex Sinaiticus (κ – 4. årh.), A, B*, K, 0206 (4. årh.) og 33 (9. årh.) med noen flere leser *ἐπιτελεισθε* (“dere fullfører”). \mathfrak{P}^{72} og noen få andre manuskripter leser *ἐπιτελεῖται*. Begge disse versjonene er finitte verb i motsetning til verbet slik vi finner det i brødteksten. Noen yngre minuskler leser *ἐπιμελεισθε* (“dere blir ivaretatt”). Brødteksten støttes av Den andre korrekturvarianten av Codex Vaticanus (B² – 6./7. årh.) P, Ψ, Majoritetsteksten (M), hele den latinske tradisjonen (latt) og de syriske versjonene (sy). Slik jeg ser det peker de ytre vitnesbyrdene klart på lesningen slik vi finner den i NA27. Denne lesningen representerer *lectio difficilior*, og var sannsynligvis utgangspunktet for de sekundære versjonene.¹⁶⁶ De eldste eksemplene på *ἐπιτελεισθε* er sannsynligvis feilstavinger av infinitiven.¹⁶⁷

5.3.3 *Konklusjon tekstkritikk*

I eksegesen av 5:8-11 vil holde meg til teksten slik vi finner den i NA27. Denne teksten er, etter mitt skjønn nær den opprinnelige teksten. Denne konklusjonen er ikke bare basert på de to tekstkritiske kasus ovenfor, men på en gjennomgang av alle kasusene i 5:8-11.

5.4 *Inndeling og oversettelse*

8a: Formaning til edruelighet og årvåkenhet.

8a *Vær edrue! Vær årvåkne!*

8bc: Beskrivelse av motstanderen og hans aktivitet.

8b *Deres motstander, djevelen, går rundt som en brølende løve*

8c *og søker etter noen å sluke.*

9a: Oppfordring til standhaftighet i troen.

9a *Stå ham imot, faste i troen!*

9b-10c: Trøst og motivering.

9b *For dere vet jo at brorskapet deres over hele verden må gå gjennom de samme typer lidelser.*

¹⁶⁵ Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (2. Utgave. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1994), 626-627.

¹⁶⁶ Elliott, *1 Peter*, 861.

¹⁶⁷ Michaels, *1 Peter*, 293.

- 10a *Men all nådes Gud, han som har kalt dere til sin evige herlighet i Kristus Jesus,*
- 10b *skal, etter at dere har lidt en kort stund,*
- 10c *dyktiggjøre, befeste, styrke og grunnfeste dere.*

11: Avsluttende doksologi.

- 11 *Hans er makten i all evighet. Amen!*

5.5 Detaljeksegese av 5:8-11

Adressatene for teksten i 5:8-11 er alle (πάντες, 5:5) de kristne i Lille-Asia. Når det gjelder teksten sjanger henviser jeg til kapittel 4.1 og 4.2.

5.5.1 8a: Formaning til edrueighet og årvåkenhet

5.5.1.1 8a: Νήψατε, γρηγορήσατε

Verbet νήφω innebærer å være fri fra all form for mental og spirituell “drukkenskap”.¹⁶⁸ I utgangspunktet ligger det avhold fra alkohol¹⁶⁹ og det å unngå effekten av forgiftning i begrepet.¹⁷⁰ Meningen verbet bærer her, som ellers i NT, er ikke en bokstavelig edrueighet men en figurativ referanse til et klart sinn ved friheten fra åndelig forvirring og begjær.¹⁷¹

Γρηγορέω har i dette tilfellet meningen “å være i konstant beredskap.”¹⁷² Verbet viser til det å riste av seg søvnens effekt.¹⁷³ Våkenheten er en motsetning til en spirituell sløvhets som kan hindre en fra å gjenkjenne og reagere på angrep på troen.¹⁷⁴

De to verbene ser både bakover og fremover i teksten. Den guddommelige beskyttelse som beskrives i 5:6-7 eliminerer ikke nødvendigheten av konstant årvåkenhet,¹⁷⁵ Guds omsorg skal ikke føre fritak fra plikten om å være edrue og årvåkne.¹⁷⁶ Samtidig peker den doble imperativen fremover mot viktigheten med å være årvåkne i møte med djevelen.¹⁷⁷ I den situasjonen de kristne er i kreves, ved siden av ydmykhet og tro, også edrueighet og årvåkenhet, hvis ikke står de i fare for å ende i en spirituell sløvhets som gjør at en ikke er forberedt på angrep fra djevelen.

¹⁶⁸ BDAG, νήφω, 672.

¹⁶⁹ Kelly, *Commentary*, 66.

¹⁷⁰ Witherington, *Letters*, 238.

¹⁷¹ Peter H. Davids, *The First Epistle of Peter* (NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 1990), 189.

¹⁷² BDAG, γρηγορέω, 207-208.

¹⁷³ Witherington, *Letters*, 238.

¹⁷⁴ Davids, *1 Peter*, 189.

¹⁷⁵ Elliott, *1 Peter*, 853.

¹⁷⁶ Best, *1 Peter*, 173; Charles Bigg, *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Peter and St. Jude* (ICC; Edinburgh: T & T Clark, 1978), 192.

¹⁷⁷ Mark Dubis, *1 Peter: A Handbook on the Greek Text* (Waco, Texas: Baylor University Press, 2010), 167.

Verbet $\nu\eta\phi\omega$ er tidligere brukt i 1:13 og 4:7, hvor Peter understreker viktigheten av edruelighet.¹⁷⁸ Selwyn trekker en sammenligning mellom det “å binde opp om seg” med edruelighet.¹⁷⁹ Det handler om å gjøre seg rede til det kommende. De kristne skal utøve edruelighet med Kristi gjenkomst i tankene (1:13) og med et bønneforhold til Gud (4:7).

Sammen figurerer $\nu\eta\phi\omega$ og $\gamma\rho\eta\gamma\omicron\rho\acute{\epsilon}\omega$ i en formaningskontekst i 1 Tess 5:6. Dette gjør at noen tenker at verbene var en del av en kristen formaningsstradisjon i møte med forfølgelse,¹⁸⁰ eller, mer sannsynlig, i møte med eskatologien. Dette vises også ved at de fleste kommentatorer mener at disse verbene både separat og i par som oftest bærer en eskatologisk kontekst.¹⁸¹ I 1 Peter angir verbene et eskatologisk perspektiv. Edruelighet og årvåkenhet er to egenskaper de kristne må tilegne seg som en forberedelse for endetiden.¹⁸²

Enhver som blir edruelig i troen får et realistisk blick på situasjonen sin og vender seg til Gud i håp (1:13), bønn (4:7), blir årvåken og setter seg i motstand (5:8). Dermed er en klar for trusselen som venter.¹⁸³ Adressatene formaneres til å vurdere den eskatologiske situasjonen med et edruelig blick og til, i årvåkenhet, å vurdere fienden. Det eskatologiske perspektivene de to verbene fremmer viser at Peter formaner til edruelighet og våkenhet på grunnlag av to kommende situasjoner: (1) Den kommende enden når Kristus vil lønne den trofaste og straffe dem som ikke er forberedt og (2) troens prøvelser fra indre begjær, demoniske angrep eller sosialt press.¹⁸⁴ Retorisk sett er det verdifullt å merke seg at de to verbene med endelsene $-\sigma\alpha\tau\epsilon$ gir et rim som gjør at disse imperativene ringer i lesernes ører.¹⁸⁵

5.5.2 8bc: Beskrivelse av motstanderen og hans aktivitet

5.5.2.1 8b: $\delta\ \acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota}\delta\iota\kappa\omicron\varsigma\ \acute{\upsilon}\mu\tilde{\omega}\nu\ \delta\acute{\iota}\acute{\alpha}\beta\omicron\lambda\omicron\varsigma\ \acute{\omega}\varsigma\ \lambda\acute{\epsilon}\omega\nu\ \acute{\omega}\rho\nu\acute{\omicron}\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma\ \pi\epsilon\rho\iota\pi\alpha\tau\epsilon\acute{\iota}$

$\acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota}\delta\iota\kappa\omicron\varsigma$ har grunnbetydningen “anklager” i en rettsak.¹⁸⁶ Dette er, ifølge Achtemeier den eneste meningen termen har i NT, bortsett fra i dette tilfellet. I LXX har begrepet både denne rettslige overtonen og en bredere betydning som fiende eller motstander av Gud og hans folk.¹⁸⁷ Ettersom settingen i 5:6-11 ikke er rettslig,¹⁸⁸ bruker Peter trolig $\acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota}\delta\iota\kappa\omicron\varsigma$ i den

¹⁷⁸ Kelly, *Commentary*, 209.

¹⁷⁹ Selwyn, *First Epistle*, 456.

¹⁸⁰ Selwyn, *First Epistle*, 456.

¹⁸¹ Best, *1 Peter*, 173-174.

¹⁸² Senior, *1 Peter*, 146.

¹⁸³ Goppelt, *Commentary*, 360.

¹⁸⁴ Davids, *1 Peter*, 189.

¹⁸⁵ Witherington, *Letters*, 238.

¹⁸⁶ BDAG, $\acute{\alpha}\nu\tau\acute{\iota}\delta\iota\kappa\omicron\varsigma$, 88.

¹⁸⁷ Achtemeier, *1 Peter*, 340.

¹⁸⁸ Davids, *1 Peter*, 190.

vide betydningen fra LXX.¹⁸⁹ ἀντίδικος betegner i 5:8 ikke en som stevner kristne for retten, men en fiende som er i opposisjon til Gud og hans folk.

Διάβολος er den greske oversettelsen av det hebraiske רִשָׁע , som betyr “fiende,” “anklager.”¹⁹⁰ Mens διάβολος bevarer denne betydningen fra רִשָׁע, kan den også bety “en som baktaler.”¹⁹¹ I NT refererer διάβολος alltid til Satan.¹⁹² Διάβολος kan leses som et adjektiv som beskriver ἀντίδικος (“den baktalende fienden”), men det er mer sannsynlig at διάβολος her, som ellers i Bibelen, er et substantiv og står i apposisjon til ἀντίδικος.¹⁹³ De to substantivene beskriver hverandre. ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος er “deres motstander, djevelen.” Vi har ikke med et adjektiv å gjøre, men et navn.

Elliott behandler begrepet διάβολος tradisjonshistorisk i sin kommentar.¹⁹⁴ Han viser til at רִשָׁע i GT er en himmelsk agent, som i utgangspunktet var en “heavenly prosecutor” under Guds kontroll (f.eks.: Job 1:6-12) hvis rolle var å sette oppriktigheten ved menneskers lojalitet til Gud på prøve. Elliott hevder at det er først i post-eksilsk tid at djevelen ble sett på som en ond kraft uavhengig av og i opposisjon til Gud og opphavet til menneskenes lidelser. Denne utviklingen var, mener Elliott, en følge av at Israel utviklet en demonologi i møte med den persiske dualismen. Ved det siste århundret før Kristus regnet israelerne med en myriade av onde ånder ledet av en personifisert ånd kjent som bl.a. Satan/djevelen. I NT er διάβολος og σατανᾶς brukt om en annen for å beskrive lederen av Guds overnaturlige fiender. Gjennom hele NT er djevelen beskrevet som den som arbeider mot Guds plan og ønsker å ødelegge menneskenes forhold til Gud.¹⁹⁵

5:8 er det eneste skriftstedet i NT som beskriver djevelen ὡς λέων ὠρυόμενος, som en brølende løve.¹⁹⁶ Gud (Klag 3:10), Juda (Gen 49:9), dets konger (Esek 19:2-9) og Messias (Åp 5:5) er tidvis fremstilt som løver, men oftest gjelder referanser til løver onde mennesker (Sal 10:9) og Israels fiender.¹⁹⁷ At løven brøler gir to assosiasjoner for adressatene: (1) den søker et bytte (Sal 104:21; Amos 3:4) og (2) den sprer frykt (Amos 3:8). Bildet Peter bruker av en løve er dermed ikke fritt konstruert i møte med trusselen, men det spiller på et

¹⁸⁹ Michaels, *1 Peter*, 298.

¹⁹⁰ BDB, רִשָׁע, 966.

¹⁹¹ BDAG, διάβολος, 226.

¹⁹² Michaels, *1 Peter*, 298.

¹⁹³ Elliott, *1 Peter*, 853.

¹⁹⁴ Elliott, *1 Peter*, 854-856.

¹⁹⁵ Elliott, *1 Peter*, 854-856.

¹⁹⁶ Elliott, *1 Peter*, 853-854.

¹⁹⁷ Achtemeier, *1 Peter*, 341; Elliott, *1 Peter*, 857.

tradisjonelt bilde.¹⁹⁸ I NT beskriver forfulgte kristne tidvis sine menneskelige forfølgere som løver (2 Tim 4:17; Åp 13:2).

Den viktigste kilden til Peters bilde av djevelen som en brølende løve er likevel hentet fra en Salme forbundet med Jesu lidelse. Løven i Sal 21:14 LXX representerer Gud og hans folks fiende. Valget av dette bildet kan forklares som Peters forsøk på å karakterisere adressatene som uskyldig lidende, på samme måte som den lidende Jesus, i hender på urettferdige.¹⁹⁹

At djevelen går omkring viser til djevelens rastløse vandring på jorden i søken etter bytte. Beskrivelsen av djevelens flakking er basert på Job 1:7; 2:2 (1 Peter 5:8: περιπατεῖ; Job 1:7: Περιελθὼν og Περιελθῶν).²⁰⁰ Et viktig poeng, som vi skal se i ekskurset.

NT er klar på at djevelen er overvunnet har begrenset makt (Luk 10:18; Joh 16:11; Åp 12:9-10). De troende formanens til ikke å gi ham rom å arbeide i (Ef 4:27), hvis de står ham imot, må han flykte (Jak 4:7). Seieren over djevelen kommer til de kristne ved Guds hjelp. (Rom 16:20).

5.5.2.1.1 Ekskurs: djevelen og lidelsen

5:8 er den eneste henvisningen i 1 Peter hvor de kristnes motstand er personifisert i én motstander, djevelen. Alle andre steder i brevet er kilden til motstanden behandlet som flertall.²⁰¹ Lidelsene tidligere i brevet, påført de kristne fra majoritetssamfunnet, har Peter tidligere fremstilt som Guds vilje (3:17; 4:19; 5:6). At Peter her lanserer djevelen som ansvarlig for disse lidelsene er noe han stadfester uten å ta opp diskusjonen om de vanskelige teologiske og filosofiske spørsmålene dette fører med seg.²⁰² Lidelsene var jo påført de kristne fra samfunnet i det foregående. Hvordan skal vi forstå dette? Richard ser det samme problemet:

“Why then at this point, as scholars suggest, does the author characterize the community’s opposition (“your”) as a single opponent who is immediately identified as “the devil” (...) and whose activity, as expressed in v. 8b, is anything but verbal abuse and social maltreatment? Even if one does not identify or closely associate the two why the introduction of the “devil-opponent” at this point?”²⁰³

¹⁹⁸ Goppelt, *Commentary*, 360.

¹⁹⁹ Earl J. Richard, *Reading 1 Peter, Jude, and 2 Peter: A Literary and Theological Commentary* (RNTS; Macon, Georgia: Smyth & Helwys, 2000), 218.

²⁰⁰ D. Edmond Hiebert, *First Peter: An Expository Commentary* (Chicago: Moody, 1984), 295.

²⁰¹ Michaels, *1 Peter*, 298.

²⁰² Best, *1 Peter*, 174.

²⁰³ Richard, *Reading*, 217.

Richard viser til tre spor vi kan følge gjennom brevet.²⁰⁴ To ganger omtaler Peter de troendes situasjon i Lille-Asia som *πειρασμός*, en term som kan bety “prøvelse” og “fristelse” (1:6-7; 4:12). I begge tilfellene velger Peter å omtale lidelsen som en “prøvelse,” eller en ildtest som en del av Guds plan. Likevel er det ikke urimelig å anta at Peter refererer til at disse lidelsene *også* er “fristelser” for de troende til å falle tilbake til deres tidligere livsførsel.

Et annet spor i brevet finner Richard i Peters gjentatte bruk av termen *ἐπιθυμία*, “begjær,” som en menneskelig eller kjødelig kraft som arbeider i opposisjon mot Guds vilje (4:2) og *στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς*, “fører krig mot sjelen” (2:11). Selv om en eksplisitt sammenheng ikke er nevnt mellom djevelen og lojaliteten til *ἐπιθυμία*, er det klart at begge arbeider mot Guds plan og vilje. Deres mål er de troendes frafall. Å gi etter for djevelen er antitesen for å holde ut i troen (5:9). Det kristne livet krever lojalitet til Gud, ikke til djevelen eller begjæret.

Det tredje sporet Richard vil vise oss finner vi i forhold til Peters behandling av de ulydige åndene i 3:19, 22. Motstanderen i 5:8 skal bli sett på som lederen av de onde åndene som sikter inn sin aktivitet mot Guds folk.

Fra disse tre sporene konkluderer Richard med at Peters intensjon ikke er å identifisere det trakasserende samfunnet med sataniske krefter. Peter ønsker heller å ha et fokus på djevelens rolle i de kristnes lidelse. Valget av terminologien i beskrivelsen av motstanderen peker i retning av tekstens hovedtema, som er Guds omsorg og tilsyn, og hjelper leseren til å forstå forfatterens mening. I et avsnitt som har Guds makt som *inclusio* (5:6, 11) er det viktig at Peter plasserer kampen om menneskelig lojalitet i den kosmiske konteksten av kampen mellom godt og ondt.²⁰⁵

At djevelen i 1 Peter 5:8 “går rundt” gir oss, som vi har sett, assosiasjoner til Satans omflakking på jorden i begynnelsen av Jobs bok. Jeg tror denne assosiasjonen er Peters hensikt. I Jobs bok lar Gud Satan prøve Jobs tro med tap av familie og med personlig lidelse. I Jobs tilfelle er lidelsene *tillatt* men ikke *igangsatt* av Gud. Satan er lidelsens forfatter. Slik fremhever Peter at lidelsene er etter Guds vilje, selv om han ikke er lidelsens arkitekt. Jobs lidelser var for å prøve Jobs lojalitet mot Gud, en vinkling Peter har prøvd å belyse i sitt brev også. Djevelen er ansvarlig arkitekt for lidelsene de kristne erfarer, men Gud tillater dem å skje som en prøve for deres tillitt til ham. Derfor oppfordrer Peter adressatene til å kaste alle bekymringer på Gud som har omsorg for dem, da består de prøven og står djevelen imot.

²⁰⁴ Richard, *Reading*, 217-218.

²⁰⁵ Richard, *Reading*, 217-218.

Som vi har sett er det spesielt Sal 21:14 LXX som er bakgrunnen for bildet av løven i 5:8. Elliott peker, fra et sosiologisk perspektiv, på at salmens bilde av en brølende løve omfatter menneskelige fiender. Dette gjør det sannsynlig at Peter på samme måte assosierte den truende løven med menneskelige agenter under djevelens makt. Det ser ikke ut som om Peter holder de ikke-troende i samfunnet ansvarlige for lidelsen de kristne erfarer. Bak lidelsen ligger aggresjonen til Guds erkefiende. Bildet av en brølende løve, mener Elliott, er et eksempel på “early Christianity’s defensive demonizing of its enemies.” Denne taktikken med å demonisere de fiendtlige outsiderne som djevelens agenter er typisk for minoritetssektorer som presses til å tilpasse seg omgivelsene og den kan spores gjennom hele NT.²⁰⁶ Elliott hevder i lys av sin sosiologiske orientering:

Such vilification of critics and hostile outsiders was part of a process whereby the identity and distinctiveness of the in-group were affirmed, the social boundaries demarcating “us” (the Christian in-group) from “them” (the hostile society, as out-group) were clearly affirmed, and slandering outsiders were implied to be pawns of the slandering and abusive Devil, seeking to disparage, devour, or decimate the believers.²⁰⁷

Elliott har rett i at en referanse til en løve ofte viser til en menneskelig motstander, men Goppelt hevder at selv om Peter ser djevelen i arbeid i den sosiale forfølgelsen, er det ikke nødvendig med en tradisjonell mytologisk forklaring. Bak aggresjonen mot de kristne er det ikke bare en individuell kilde til bedrag og ondskap, men også en “supra-individual” orientering i samfunnet som stilles spørsmål ved av det kristne samfunnet, og dermed blir utfordret. Det er kunnskap om denne over-individuelle virkeligheten som gjør det mulig å møte menneskelig motstand i overenstemmelse med budet om å elske sine fiender, og ikke kjempe mot dem (3:9), men desto mer kjempe mot og motstå ondskaper. Det hele er, mener Goppelt, bare et spørsmål om hvordan en person er kapabel til å overvinne denne over-individuelle ondskaper.²⁰⁸

Selv om 1 Peter viser at det er trakasseringen fra majoritetssamfunnet som er årsaken til lidelsen, handler det ikke å kjempe mot menneskene, men mot ondskaper i verden som har bakgrunn i en ånde verden. “For vi har ikke kamp mot kjøtt og blod, men mot maktene, mot myndighetene, mot verdens herskere i dette mørke, mot ondskapens åndehær i

²⁰⁶ Elliott, *1 Peter*, 857-858.

²⁰⁷ Elliott, *1 Peter*, 858.

²⁰⁸ Goppelt, *Commentary*, 361.

himmelrommet.” (Ef 6:12). Peter viser i 5:8 at de kristnes lidelse ikke bare er et resultat av en konflikt mellom to ulike livsførsler og kulturforståelser. Adressatene er dratt inn i en eskatologisk konflikt mellom Gud og den over-individuelle ondskaper, som Goppelt vil kalle det. Dette slaget eier ikke spenning, utfallet er allerede gitt (3:18-22), de onde maktene, med djevelen i spissen, er overvunnet. Adressatene kan se lidelsen sin i et transcendent perspektiv, som gir den mening uten å trivialisere den lidende situasjonen som er virkelig for dem. Djevelen *må* motstås nettopp fordi han allerede er overvunnet; å gi etter for fristelsene og prøvelsene nå vil være som å bytte til taperlaget i siste liten. Djevelen *kan* motstås fordi Gud er trofast (4:19) og gir de troende styrke til å holde ut (1:5; 5:10). Alt dette kan sies uten å demonisere motstanderne. De er ikke djevler, men mennesker som skal respekteres som alle andre (2:17). De kristne kan heller ikke skape grunnlag for å frasi seg alt ansvar for egne handlinger i en “djevelen-fikk-meg-til-å-gjøre-det” mentalitet ved å tilegne seg denne tankegangen.²⁰⁹

Et problem gjenstår. For meg virker det som om Goppelt med sin “over-individuelle ondskap” og Elliot gjør djevelen til et prinsipp og ikke en person. Denne tanken støtter også Feldmeier når han hevder at djevelen “does not have a personality in the true sense, but is only a “functionary,” a personification of a mode of operation of evil.”²¹⁰ Dette gjør at djevelen, for disse blir et prinsipp, en ødeleggende energi, som har effekt på menneskenes personlige senter og ønsker å ødelegge de troendes forhold til Gud. Dette prinsippet er det som beskrives som de troendes motstander.²¹¹ Jeg er enig i alle egenskapene som tilskrives djevelen her, men når det kommer til å beskrive djevelen som et prinsipp, mener jeg at vi bør understreke at han ofte i Bibelen fremtrer som en skikkelse (Job 1:7; 2:2; Sak 3:1; Matt 4:1-11; Luk 4:1-13). Dette er etter min mening bevisføring nok for at djevelen er en person, en skapning. Han har et navn: Djevelen. Et moderne verdensbilde som Goppelt, Elliot og Feldmeier står for og som ikke kan godta en demonisk personlighet som dette er på kollisjonskurs med den jødiske og tidligkristne tradisjonen som uten tvil ser på djevelen som en person. Han er en skapning, og dermed underlagt den trofaste skaperen i 4:19. Og som skapning er djevelen en reell fare for adressatene. Det er denne virkeligheten som gjør formaningen til edruelighet og årvåkenhet i 5:8 ytterst nødvendig.

²⁰⁹ M. Eugene Boring, *1 Peter* (ABNT; Nashville: Abingdon Press, 1999), 176.

²¹⁰ Feldmeier, *First Letter*, 248.

²¹¹ Feldmeier, *First Letter*, 249.

5.5.2.2 8c: ζητῶν τινα καταπιεῖν

Verbet ζητέω har betydningen “to devote serious effort to realize one’s desire or objective.”²¹² Djevelen velger ikke tilfeldige ofre, men leter etter svake punkter. At verbet er en presens aktiv partisipp viser til utholdenhet i søkingen.²¹³

Καταπίνω har grunnbetydningen “å drikke opp, sluke.” I 5:8 viser det til en total ødeleggelse, eller å fortære.²¹⁴ I denne sammenhengen er det klart at ordet skal knyttes til et rovdyr som sluker sitt bytte²¹⁵ og den totale ødeleggelsen av offeret.²¹⁶ Også andre steder i Bibelen brukes καταπίνω om et rovdyr som sluker sitt bytte (Jona 2:1). Samtidig er det brukt figurativt om menneskelige fiender av Israel som “fortærer” Guds folk (Sal 34:25 LXX; 123:3 LXX; Hos 8:8; Hab 1:13; Jes 16:8 LXX). Denne dobbeltheten viser til problemet vi tok opp i ekskurset: djevelens rolle i den sosiale forfølgelsen.

Hva ligger det i at de kristne ble “slukt” av djevelen? Et bilde av en løve i en begravellesinskripsjon representerte ofte dødens kraft. Kanskje kan verbet καταπίνω vise til døden slik som i Num 16:30-33; 26:10; Ord 1:12? Spesielt i dette spørsmålet er det interessant å se på Jer 28:34, 44 LXX. Det er usannsynlig at Peter spilte på dette avsnittet, men det gir lys til argumentet hans av to grunner: (1) Nevningen av Babylon og (2) på grunn av bruken av Jeremia og 1 Peter samtidig i brevet fra kirkene i Lyons og Vienna.²¹⁷ Her tror djevelen at han allerede har slukt (καταπίνω) Biblis martyren, men hun kom til sansene (νήφω) igjen og våknet (γρηγορέω). Martyrens seier, konkluderer historien, innebar at djevelen måtte kaste opp i live de som han tidligere trodde han hadde slukt. Av denne martyrologiske bruken av lignende bilder som i 5:8 forstår vi at å bli “slukt” av djevelen ikke refererer til fysisk død, men åndelig død. Dette forsterkes ved å se at Peters konsistente antagelse er at fysisk død ikke skal føre til frykt for de som vet de skal “leve for Gud i ånden” (4:6).²¹⁸ Djevelens mål med lidelsen er dermed ikke den fysiske døden, men å drive de kristne fra troen.²¹⁹

5.5.3 9a: Oppfordring til standhaftighet i troen

5.5.3.1 9a: ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει

Relativpronomenet ᾧ viser tilbake til djevelen i 5:8. Dativen kreves av verbet ἀντίστητε (“stå imot”). Djevelen blir da objektet for imperativen ἀντίστητε: “Stå ham

²¹² BDAG, ζητέω, 428.

²¹³ Hiebert, *First Peter*, 297.

²¹⁴ BDAG, καταπίνω, 524.

²¹⁵ Kelly, *Commentary*, 210.

²¹⁶ Hiebert, *First Peter*, 297.

²¹⁷ Eusebius, *Ecclesiastical History*, 5.1-2

²¹⁸ Michaels, *1 Peter*, 299.

²¹⁹ Kelly, *Commentary*, 210.

(djevelen) imot.²²⁰ Verbet ἀντίστημι betyr å sette seg imot eller å være i opposisjon mot noen.²²¹

Adjektivet στερεός beskriver noe som er fast eller solid. Når det, som her, brukes om menneskelige karaktertrekk skal det oversettes med standhaftig eller fast.²²² Vanligvis er det negative konnotasjoner inne i bildet når στερεός brukes om mennesker, men i dette tilfellet viser adjektivet til styrke og soliditet, ikke stahet.²²³

Πίστις henviser til en personlig eller felles tillit til Gud,²²⁴ men kan også ha en dogmatisk undertone,²²⁵ noe jeg kort vil peke på nedenfor. Tilliten til Gud, som vi kan lese om i 1:5, 7, 9, 21 skaper, sammen med 5:9, et *inclusio* for hele brevet.²²⁶ Dermed ser vi at tilliten til Gud skaper et rammeverk for trøsten og motivasjonen Peter vil gi sine lesere.

Vi må se på litt grammatikk for å belyse på teksten. Om adjektivet στερεοὶ fungerer som en modifikasjon av subjektet av verbet ἀντίστητε: (Aorist imperativ i 2. person, flertall) “stå ham imot, dere som er faste i troen” eller bærer en instrumental bruk: “stå ham imot (ved å være) faste i troen,” er vanskelig å bestemme. Elliott mener at στερεοὶ modifierer “dere” som er underforstått i det foregående verbet ἀντίστητε²²⁷ mens Dubis og Michaels hevder en instrumentell bruk av adjektivet.²²⁸ I tolkningen under har jeg gått ut ifra at adjektivet har en instrumentell bruk: “Stå ham imot ved å være faste i troen.” Termen τῇ πίστει er best forstått som en henseendets dativ.²²⁹ Dermed angir troen gyldighetsområdet for fastheten.²³⁰

I nærkonteksten vår brukes ἀντίστημι om Gud. På samme måten som Gud står de stolte imot (ἀντιτάσσεται 5:5), skal de kristne stå imot djevelen. Det er også interessant å se at adjektivet στερεός er i slekt med verbet som blir brukt om Gud i 5:10 (στηρίζω). Dermed, som vi skal se nedenfor er det Gud selv som vil gjøre de troende standhaftige i troen.²³¹

Fjernkonteksten viser at de kristne har en tillitt til en Gud som er trofast (4:19). Det er ved å holde fast i tilliten til Gud at de kristne kan stå djevelen imot. En som står imot djevelen er en som forblir i tilliten til Gud og trosser alt press til å tilpasse seg samfunnet, men bevarer troen midt i lidelsen. “Tro” i 1 Peter er “the orientation of one’s entire conduct toward God as

²²⁰ Achtemeier, *1 Peter*, 342.

²²¹ BDAG, ἀντίστημι, 80.

²²² BDAG, στερεός, 943.

²²³ Senior, *1 Peter*, 147.

²²⁴ Michaels, *1 Peter*, 299.

²²⁵ Selwyn, *The First Epistle*, 238.

²²⁶ Achtemeier, *1 Peter*, 342.

²²⁷ Elliott, *1 Peter*, 859.

²²⁸ Dubis, *1 Peter*, 169; Michaels, *1 Peter*, 300.

²²⁹ Lyder Brun, *Første Peters-Brev* (Oslo: H. Aschehoug, 1949), 182.

²³⁰ Se Ragnar Leivestad, *Nytestamentlig gresk grammatikk* (3. utgave ved Bjørn Helge Sandvei; Oslo: Universitetsforlaget, 2003), 173: §107i.

²³¹ Elliott, *1 Peter*, 859.

it has become directed by the gospel.”²³² Den som bevarer troen i møte med lidelsene lever “i lydighet mot sannheten” (1:22). Tilliten til Gud overvinner det onde, men ikke som et menneskelig standpunkt, men dens innhold. (Se 1 Joh 5:4-5; Åp 12:10-11). Peter snakker også om den objektive forståelsen av troen: Det sanne evangelium. Seieren sikres ikke bare av en personlig utholdenhet hvor vi klinger oss til en personlig tro, men seieren ligger i å henge fast ved Kristi gjerning på korset hvor han seiret over djevelen (Joh 12:31-33). Et forfalsket evangelium vil ikke gi den seieren.²³³ Åp 12:9-11 demonstrerer effekten en slik tillit til Gud har på djevelen. Kilden til de kristnes styrke er deres tillit til Gud. Han er den som beskytter fra harme og sikrer deres frelse tross alle trusler. Tanken om at Gud er grunnlaget for den kristne styrken er også, som vi skal se, implisitt i verbkjeden i 5:10.²³⁴

At de kristne skal stå imot djevelen er ikke en oppfordring til å kjempe mot menneskene som trakasserer, men en oppfordring om å være standhaftige under lidelsene, slik at de ikke blir offer for djevelen ved å falle fra troen. Peter formaner de kristne til å være sterke i overbevisningen om at de har den sanne troen og at tilliten til Gud er den beskyttelsen de trenger i lidelsen.²³⁵

Vi har sett at djevelens mål er de kristnes frafall, dermed vil det å stå “faste i troen” selvfølgelig være noe som arbeider mot djevelens mål. Hele Peters brev gir uttrykk for denne troen med det resultat at “å stå faste” vil forstås som en nektelse til å falle tilbake til gamle livsførsler som kjennetegner hedningene (4:3) og som en beslutning til å praktisere hellighet i hele livet (1:13-16), til å leve i lydighet mot sannheten (1:22).²³⁶

Tanken om å gjøre motstand mot djevelen har røtter i narrativer fra evangeliene. Dette var åpenbart tanker som den tidlige kirken hadde hørt før.²³⁷ Termen ἀντίστασις brukes også i Matt 5:39 for å hindre hevn mot en som gjør en ondt (se 1 Peter 3:9), men dette prinsippet om “ikke-motstand” gjelder ikke for kampen mot djevelen og åndsmaktene, det kan vi se av Jak 4:7 og Ef 6:13 som bruker samme term for å oppfordre til motstand mot djevelen. Mennesker skal respekteres, men djevelen skal motstås. Bibelen formaner kristne til å fly fra ondskap (1 Kor 6:18; 10:14; 1 Tim 6:11; 2 Tim 2:22), men formaner aldri til å flykte fra djevelen.²³⁸ Å motstå djevelen er ikke å delta i noen fiendtlig handling mot mennesker, men å stole på Gud (4:19; 5:6; Jak 4:7).

²³² Goppelt, *Commentary*, 362.

²³³ Hiebert, *First Peter*, 297-298.

²³⁴ Senior, *1 Peter*, 147-148.

²³⁵ Best, *1 Peter*, 174-175.

²³⁶ Green, *1 Peter*, 180.

²³⁷ Davids, *1 Peter*, 191.

²³⁸ Hiebert, *First Peter*, 297.

Motstand mot djevelen og fasthet i troen innebærer en motstand mot presset til å tilpasse seg omgivelsene. Skulle de kristne gitt etter for dette presset ville de blitt “slukt” og absorbert inn i samfunnet, noe som ville betydd slutten på det kristne fellesskapet i Lille-Asia. Derfor må de kristne være årvåkne og stå imot djevelen faste i troen.²³⁹ Et tap er ikke uunngåelig, da ville en formaning som dette være overflødig. De kristne må være edruelege, årvåkne og gjøre motstand ved å være faste i tilliten til Gud og holde fast på et uforfalsket evangelium.

5.5.4 9b-10c: Trøst og motivering

5.5.4.1 9b: εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν τῷ κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.

Vers 9b er vanskelig å få helt orden på ettersom det inneholder en rekke grammatiske problemer. Jeg vil legge frem grunnbetydningen av ordene som brukes først, og deretter fokusere på grammatikken.

Verbet οἶδα kan i vår sammenheng oversettes med “å vite,” men ordet kan også innebære en kunnskap om hvordan en ting skal gjøres.²⁴⁰ ἀδελφότης er en gruppe som har en tro til felles, og oversettes gjerne “fellesskap” eller “brorskap.”²⁴¹ Peter foretrekker å beskrive det kristne samfunnet som ἀδελφότης i stedet for å bruke det mer paulinske ἐκκλησία. Begrepet dukker opp i 2:17 (se også φιλαδελφία i 1:22 og φιλάδελφος i 3:8). Sammen med formuleringene οἶκος πνευματικὸς (2:5) og οἴκου τοῦ θεοῦ (4:17) uttrykker ἀδελφότης den familiære naturen i det kristne samfunnet.²⁴² ἐπιτελέω har en betydningen av å fullføre noe som er påbegynt, men BDAG legger i vårt tilfelle betydningen “to cause something to happen as fulfillment of an objective or purpose, *fulfill*” i verbet.²⁴³ Substantivet κόσμος, verden, kan tolkes både geografisk og teologisk, dette tas opp nedenfor. Dette er de termene som er viktig å ha en oversikt over før vi går inn på grammatikken. 9b inneholder fem grammatiske problemer som må undersøkes for å forstå teksten.

Det første grammatiske problemet er forståelsen av partisippet εἰδότες. Det kan fungere til å identifisere noe leserne allerede vet, og bære med seg en kausativ kraft: “For dere vet jo at...”²⁴⁴ Da blir partisippet ikke en kunngjøring, men en påminnelse. At partisippet ikke blir fulgt av konjunksjonen ὅτι som angir innholdet i hva som er kjent har ført til at forskere

²³⁹ Elliott, *1 Peter*, 860.

²⁴⁰ BDAG, οἶδα, 693.

²⁴¹ BDAG, ἀδελφότης, 19.

²⁴² Elliott, *1 Peter*, 862.

²⁴³ BDAG, ἐπιτελέω, 383.

²⁴⁴ Som hos NB-88, NO-78/85 og NO-05.

vil oversette partisippet med “dere vet [hvordan]...”²⁴⁵ Men siden akkusativen (τὰ αὐτὰ) med infinitiv (ἐπιτελεῖσθαι) konstruksjonen følger partisippet, og denne konstruksjonen i NT er brukt for å angi indirekte tale, er “for dere vet jo at...” sannsynligvis den oversettelsen vi bør gi her.²⁴⁶ Akkusativ-med-infinitiv-konstruksjonen blir i denne sammenhengen objektet for det som er kjent.²⁴⁷

Det andre grammatiske problemet vi møter på i 9b er konstruksjonen og meningen av den uvanlige frasen τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων. Bokstavelig leser frasen: “disse samme av lidelser,” og er strengt talt en ukorrekt formulering.²⁴⁸ Hvis Peter mente å si “de samme lidelsene,” kunne han bare brukt “τὰ αὐτὰ παθημάτα.” Dersom genitiven τῶν παθημάτων blir forstått som en partitiv genitiv, vil det ha betydningen “den samme type lidelser.”²⁴⁹ En tredje mulighet er å forstå genitiven som en beskrivende genitiv: “de samme [byrder] av lidelse.”²⁵⁰ Dermed står vi med tre alternativer: “disse samme lidelsene,” “samme typer lidelser” eller “de samme [byrder] av lidelser.” Jeg tror, sammen med flere forskere²⁵¹ at vi her skal tolke genitiven som en partitiv genitiv, og dermed ende opp med oversettelsen “de samme typer lidelser.” Dette tror jeg viser tilbake til den uskyldige lidelsen etter Guds vilje som Peter har henvist til tidligere (4:13, 19). Dette mener jeg bevises ut fra det faktum at Peter ellers i brevet bare bruker πάθημα om Kristi lidelser (1:11; 4:13; 5:1). Her utvider han Kristi lidelse til å benevne alle kristnes lidelse.

Et tredje grammatisk problem møter oss i oversettelsen og forståelsen av infinitiven ἐπιτελεῖσθαι. Verbet ἐπιτελέω er en denominativ av τέλος,²⁵² som har betydningen “ende” eller “mål,” og til og med enkelte ganger “skatt.”²⁵³ Infinitiven i vårt tilfelle kan ha betydning som “bringe til en ende,” “fullføre,” “oppnå,” eller sekundært “utøve” (ritualer), “legge noe over en” (i dativ). Disse oversettelsene er også mulige i den passive formen. Verbet i medium blir brukt om “å betale skatt til fulle” eller om “å fullføre ens religiøse plikt.”²⁵⁴ De to meningene av verbets bruk i medium kan vi utelukke ettersom brevet ikke gir noen som helst

²⁴⁵ Bigg, *St. Peter*, 194.

²⁴⁶ Achtemeier, *1 Peter*, 342.

²⁴⁷ Elliott, *1 Peter*, 861.

²⁴⁸ Elliott, *1 Peter*, 861.

²⁴⁹ Achtemeier, *1 Peter*, 342-343.

²⁵⁰ Dubis, *1 Peter*, 170; Achtemeier, *1 Peter*, 342-343.

²⁵¹ Michaels, *1 Peter*, 300; Senior, *1 Peter*, 148; Selwyn, *First Epistle*, 238;

²⁵² Elliott, *1 Peter*, 861.

²⁵³ BDAG, τέλος, 998-999.

²⁵⁴ Elliott, *1 Peter*, 861.

henvisninger til betaling av skatt eller offer.²⁵⁵ I tillegg er det ukarakteristisk for Peter ikke å gi leserne et tegn (for eksempel med konjunksjonen ὡς) når han bruker en metafor.²⁵⁶

Vi har sett at BDAG vil oversette infinitiven med den betydning at noe forårsakes å skje som en oppfyllelse av en mening.²⁵⁷ Dette gjør at enkelte fremmer en oversettelse som viser at lidelsene blir “lagt over” det kristne brorskapet. En slik oversettelse antar intensjon og mening i lidelsen.²⁵⁸ Gud blir da kilden til lidelsen, som får en mening i å oppfylle et mål.²⁵⁹ Når lidelsen har nådd sitt mål, vil Kristi παρουσία finne sted.²⁶⁰ Oversettelser som “må gå gjennom” (NB-88, NO-05), “må gjennomgå” (NO-78/85) og “utstår” (BGO) kommuniserer ikke den målorienterte ideen i verbet ἐπιτελέω. Verbet indikerer at det er en fullførelse av lidelsene inne i bildet, og en oversettelse som “fullføre” (“accomplish”) ville fått med denne meningen av verbet. Jeg tror ikke vi skal trekke en slik betydning av verbet for langt i vår sammenheng, selv om denne tanken helt klart er fremme i andre skriftsteder som Kol 1:24 og Åp 6:11. Jeg vil understreke at lidelsene tar plass i verden nå, men at Peter har brukt et ord med toner om en fullførelse for å inkludere ideen, som nå er vel etablert i argumentasjonen hans, at de kristnes lidelse ikke er tilfeldig, men finner sted innenfor Guds plan og omsorg.²⁶¹

Tolkningen av infinitiven ἐπιτελεῖσθαι avhenger også av hvordan en tolker partisippet εἰδότες. Dersom en oversatte partisippet “dere vet [hvordan]...” ville infinitiven være en medium. Men dersom vi, som jeg allerede har argumentert for, oversetter εἰδότες som “dere vet jo at...” vil infinitiven være en passiv. Den passive forståelsen av infinitiven er dermed å foretrekke.²⁶² Det er vanskelig å finne et norsk ord som inneholder referansen til fullførelse, men også erfaringen av lidelsen her og nå. Jeg har, til tross for tanken om en fullførelse av lidelsene, valgt å oversette infinitiven med “må gå gjennom.” Dette for å få en normal flyt i den norske oversettelsen.

Den fjerde grammatiske utfordringen som møter oss i 9b er konstruksjonen τῆ ... ὑμῶν ἀδελφότητι. Til tross for rekkefølgen på ordene, må vi forstå ὑμῶν sammen med ἀδελφότητι, ikke med κόσμῳ. Peter kunne utelatt pronomenet uten å endre på meningen av frasen, men helt siden vers 6 av har han vært konsekvent med å personalisere formaningene

²⁵⁵ Elliott, *1 Peter*, 862; Selwyn, *First Epistle*, 239.

²⁵⁶ Michaels, *1 Peter*, 302.

²⁵⁷ BDAG, ἐπιτελέω, 383.

²⁵⁸ Senior, *1 Peter*, 148; Witherington, *Letters*, 239.

²⁵⁹ Witherington, *Letters*, 239.

²⁶⁰ Best, *1 Peter*, 175.

²⁶¹ Michaels, *1 Peter*, 302.

²⁶² Achtemeier, *1 Peter*, 343; Michaels, *1 Peter*, 300; Hiebert, *First Peter*, 298; Dubis, *1 Peter*, 170; Kelly, *Commentary*, 211.

sine, noe han fortsetter med her.²⁶³ Frasen kan forståes på flere måter: Som en *dativus incommodi* (“mot brorskapet deres”),²⁶⁴ som en henseendets dativ (“i brorskapet deres”),²⁶⁵ som et indirekte objekt for infinitiven ἐπιτελεῖσθαι,²⁶⁶ eller som en *dativus agentis* (“av brorskapet deres”).²⁶⁷ I lys av den passive infinitiven ser jeg det slik at en henseendets dativ er mest sannsynlig. Da viser frasen gyldighetsområdet for hvor den samme type lidelser blir fullført: i det kristne brorskapet.

Meningen av κόσμῳ er den femte grammatiske utfordringen vi må se på for å få en fullstendig forståelse av 9b. Frasen ἐν τῷ κόσμῳ kan ha to tolkninger; teologisk eller geografisk. Teologisk sett blir κόσμος stedet hvor fiendskap mot Gud finnes, denne forståelsen finner vi ofte i de johanneiske skriftene. Den geografiske meningen angir hele den bebodde verden. Av de kommentarene jeg har konsultert mener alle at κόσμος har den geografiske betydningen her. Dermed får κόσμος samme betydning som i 1:20, den fysiske verden, grunnlagt av Gud. I tillegg påpekes det at preposisjonen ἐν har en distributiv betydning i dette tilfellet, derav oversettelsen “over hele verden.”²⁶⁸ For adressatene innebar “verden” de områdene som ble styrt av Roma, eller *orbis romanus*.²⁶⁹ ἐν τῷ κόσμῳ modifierer ἀδελφότητι og begrepet utvides til et nettverk av kristne over hele verden,²⁷⁰ de kristne i Lille-Asia er ikke alene.

Da har vi skaffet oss en oversikt over det språklige i 9b, men hva er det Peter vil kommunisere? Det viktigste er at 9b er ment som en motivasjon for formaningen i 9a om å stå imot djevelen. At brorskapet er spredt over hele verden og at lidelsen dermed er verdensvid, er et viktig argument i Peters strategi. Andre kristne står imot djevelen i de samme lidelsene, denne kunnskapen skal motivere adressatene til å holde ut i motstanden mot djevelen.²⁷¹ Peter ønsker med denne kunnskapen å sette adressatenes erfaringer av lidelse inn i en sammenheng med det verdensvide kristne samfunnet. Med alle andre kristne deler leserne nødvendigheten av å motstå djevelen og dermed ta del i Kristi lidelser (4:13), vel vitende om at de ikke står alene i lidelsen.²⁷² Som jeg tidligere har påpekt, er det faktum at lidelsen er verdensvid ikke et

²⁶³ Michaels, *1 Peter*, 301.

²⁶⁴ Selwyn, *First Epistle*, 239; Brun, *Første Peters-Brev*, 182.

²⁶⁵ Elliott, *1 Peter*, 862; Michaels, *1 Peter*, 301.

²⁶⁶ Michaels, *1 Peter*, 301.

²⁶⁷ Achtemeier, *1 Peter*, 343 og Dubis, *1 Peter*, 170. Leivestad hevder at *dativus agens* bare forekommer én gang i NT: Luk 23:15. Se Leivestad, *Grammatikk*, 171, §107f.

²⁶⁸ Elliott, *1 Peter*, 863.

²⁶⁹ Brun, *Første Peters-brev*, 182.

²⁷⁰ Senior, *1 Peter*, 148.

²⁷¹ Richard, *Reading*, 220.

²⁷² Achtemeier, *1 Peter*, 343-344.

bevis på en offisiell forfølgelse. Den globale utspredningen viser at den sosiale forfølgelsen var de normal situasjon for de kristne rundt i keiserdømmet.²⁷³

Lidelsen kan, ifølge 9b ikke tolkes autobiografisk. Når alle troende erfarer den samme type lidelser, er en mer systemisk, kosmologisk forklaring nødvendig. Dette er det Peter allerede har gitt i vers 8. Ved å bruke verbet ἐπιτέλω for å beskrive lidelsen i det kristne brorskapet nekter Peter for at lidelsen skal tolkes tilfeldig eller meningsløs. Som i Job 1-2 kommer prøvelser fra djevelen som fristelser, men fungerer etter Guds mening som en test.²⁷⁴ Mens det å lide i motstanden mot det onde og for det gode har blitt identifisert som en lidelse etter Guds vilje (3:17; 4:17-19), er det klart her at Guds vilje for de kristne er å motstå ondskapen og lide de uunngåelige konsekvensene av deres tillitsfulle forhold til Gud. En slik lidelse er, selv om dens arkitekt er djevelen, dermed i samsvar med Guds vilje siden den gjør at den kristne forblir trofast i deres tillit til Gud. I valget mellom lidelse og frafall, er det Guds vilje at de kristne unngår frafallet, selv når det uunngåelig betyr at de vil lide.²⁷⁵ Den sosiale forfølgelsen blir djevelens anledning til å friste de troende til frafall. Peters formanings om å motstå djevelen er ikke en formanings til å kjempe mot det fiendtlige samfunnet, men en formanings til å stå fast i troen og tilliten til Gud og nekte å falle fra. Da vil lidelsene og prøvelsene bli etter Guds vilje.

5.5.4.2 10a: Ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,

I 5:10-11 vender Peter blikket bort fra djevelen og fristelsen til frafall og fortsetter tankene fra vers 5-7 om Guds omsorg og beskyttelse. Sitatet fra Ord 3:34 i 5:5b klinger igjen i disse siste versene. Løftet derfra om at Gud gir de ydmyke nåde er i 1 Peter garantien for brevets formaninger.²⁷⁶ 5:10-11 gjentar noen av de viktigste poengene i brevet og former en passende forsikring til de troende og en doksologisk avslutning av brevet som helhet.²⁷⁷ Versene er effektive som en motivasjon for adressatene; det viser hva Gud har gjort og gir løfter om hva han skal gjøre.²⁷⁸ 5:10-11 blir sett på som den formelle konklusjonen av brevets avsluttende del. Versene presenterer det endelige resultatet av det livet som beskrives i brevet og anerkjenner at det innebærer lidelse, men det peker også videre til den endelige frelsen.²⁷⁹

²⁷³ Feldmeier, *First Letter*, 250.

²⁷⁴ Green, *1 Peter*, 174-175.

²⁷⁵ Achtemeier, *1 Peter*, 344.

²⁷⁶ Richard, *Reading*, 221.

²⁷⁷ Elliott, *1 Peter*, 864.

²⁷⁸ Richard, *Reading*, 221.

²⁷⁹ Achtemeier, *1 Peter*, 334.

Konjunksjonen δὲ har en adversativ kraft og fremstiller en kontrast mellom Guds omsorg og støtte og farene fra den brølende løven.²⁸⁰ Samtidig introduserer den det neste steget i argumentasjonen hvor Peter skifter fra formaninger til løfter.²⁸¹ Leserne skal få et inntrykk av at det finnes et *men* i situasjonen deres. Angrepene fra djevelen og de medfølgende lidelsene kan virke vanskelige, *men* all nådes Gud har omsorg for dem, og lidelsen er kortvarig.²⁸² Konjunksjonen indikerer altså et forhold til det foregående, men introduserer noe nytt og legger til noe til det som er sagt.

Begrepet Ὁ θεὸς πάσης χάριτος er viktig for motivasjonen og trøsten som Peter gir. Nåden (χάρις) er blitt nevnt flere ganger i brevet (1:2, 10, 13; 3:7; 4:10; 5:5) og i 5:12 summerer χάρις opp brevets vitnesbyrd i helhet. Denne nåden er variert i sine manifestasjoner (4:10) slik at “all nåde” dekker hvert aspekt av nåden som oppleves av de troende helt fra dåpen av.²⁸³ Dermed er ikke Gud ansvarlig bare for nåden som kommer ved åpenbaringen av Kristus (1:13), men også for nåden som finnes i den urettferdige lidelsen (2:19-20) og for den mangfoldige nåden som manifesteres i menighetslivet (4:10).²⁸⁴ Bruken av adjektivet πάσης er ment å favne om alle måtene χάρις uttrykkes på og identifiserer dem med Gud som defineres som opphavet til alle former for nåde.²⁸⁵ I tillegg til dette uttrykker begrepet også at det er nåde nok hos Gud for enhver situasjon og behov.²⁸⁶

Gud som kaller er et tema som flyter naturlig ut av brevet. Partisipp-frasen ὁ καλέσας ὑμῶν modifierer Ὁ θεὸς πάσης χάριτος²⁸⁷ og viser til Gud som subjektet for kallelsen. Gud er subjektet for kallelsen også tidligere i brevet (1:15; 2:9, 21; 3:9). I dette tilfellet er kallelsen, som i 2:9, et kall til det endelige målet for de troende. Beskrivelsen av Gud som ὁ καλέσας er kjent for brevets lesere, siden det samme verbet fra 1:5 blir brukt som et alternativ for “Gud,” i 2:9 for å beskrive Gud som den som bringer kristne fra mørket til lys og i 2:21 og 3:9 for å beskrive den livsførselen Gud ønsker i de kristnes liv. I den samme vendingen blir Gud identifisert her som en som vil bringe de kristne til deres endelige mål, nemlig å få del i Guds egen herlighet (4:11) ved den endelige åpenbaringen av Kristus (1:7; 5:1) som selv har del i en slik herlighet etter hans lidelse og død (1:11, 21; 4:13).²⁸⁸

²⁸⁰ Feldmeier, *First Letter*, 251.

²⁸¹ Dubis, *1 Peter*, 171.

²⁸² Wayne A. Grudem, *The First Epistle of Peter: An Introduction and Commentary* (2. Opplag. TNTC; Leicester: Inter-Varsity Press, 1990), 198.

²⁸³ Elliott, *1 Peter*, 864.

²⁸⁴ Michaels, *1 Peter*, 302.

²⁸⁵ Achtemeier, *1 Peter*, 344.

²⁸⁶ Kelly, *Commentary*, 212.

²⁸⁷ Elliott, *1 Peter*, 864.

²⁸⁸ Achtemeier, *1 Peter*, 345.

I 1 Peter er kallet fra Gud både en bekreftelse på de troendes spesielle status foran Gud (2:9; 5:10) og en grunn for deres livsførsel (2:21; 3:9).²⁸⁹ Kallet innebærer at troende er ikke avviste av Gud, men er ønsket og godkjente.²⁹⁰ Dette står i motsetning til forholdet mellom de kristne og majoritetssamfunnet som trakasserer dem, og skal være en trøst for adressatene. BDAG viser til at verbet καλέω i vårt tilfelle kan defineres som “choose for receipt of a special benefit or experience, call.”²⁹¹ Denne “special benefit” er, i dette tilfellet, målet for kallelsen, som er “εις τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν,” til sin (Guds) evige herlighet.

Den evige herligheten er den fullendte frelsen.²⁹² Guds evige herlighet er nevnt gjentatte ganger i løpet av brevet (1:7; 4:13; 5:1, 4). Den oppsummerer alt hva Gud har i vente for sitt folk.²⁹³ At herligheten er evig minner om arven i 1:4 som er uflekket og uvisnelig. Den evige herligheten tar på den ene siden opp løftene som nevnes i brevet (1:4; 4:13; 5:1, 4) og skaper på den andre siden en kontrast mellom den evige herligheten de troende har i vente og den korte lidelsen de må gjennom (10b).²⁹⁴

Frasen ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ er ikke helt klar. Elliott er klar på at frasen skal forstås som en selv-beskrivelse av det troende samfunnet. Slik outsiders kalte de troende for “kristne,” beskrev de seg selv som “ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.”²⁹⁵ For Peter er det klart at de troendes kallelse skjer “i Kristus,” det er, på grunnlaget av deres identifikasjon (i dåpen og omvendelsen) med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus (1:3; 4:13). Det er også klart for Peter at herligheten for det første tilhører Kristus, og deretter de kristne i deres tilknytning til ham (1:11; 4:13; 5:1). Derfor er det ikke rart at kommentatorer argumenterer for om “i Kristus” står til “herlighet”²⁹⁶ eller til “kalt.”²⁹⁷ Sammen med ὁ καλέσας vil det gi en betydning av at Gud bruker Kristus som et instrument for kallet, “ved Kristus,” mens en forståelse av frasen sammen med δόξαν, vil fortelle at deltakelsen i Guds herlighet kommer gjennom Kristus. Grammatisk sett går begge alternativene. Gitt at frasen er en enhet, er det mest sannsynlig at Peter ikke satte noe skille her. Både kallelsen og herligheten er “i Kristus.”²⁹⁸ Det er bare på grunn av Guds handling i og gjennom Kristus at de troende kan bli kalt til å være medlem av hans folk og til slutt ta del i hans herlighet.²⁹⁹

²⁸⁹ Elliott, *1 Peter*, 360.

²⁹⁰ Davids, *1 Peter*, 194.

²⁹¹ BDAG, καλέω, 502-504.

²⁹² Senior, *1 Peter*, 149.

²⁹³ Hiebert, *First Peter*, 300.

²⁹⁴ Davids, *1 Peter*, 194.

²⁹⁵ Elliott, *1 Peter*, 632, 892.

²⁹⁶ Brun, *Første Peters-Brev*, 182; Bigg, *St. Peter*, 194.

²⁹⁷ Goppelt, *Commentary*, 364; Kelly, *Commentary*, 212.

²⁹⁸ Davids, *1 Peter*, 195; Selwyn, *First Epistle*, 239.

²⁹⁹ Best, *1 Peter*, 176.

Frasen “som har kalt dere til en evig herlighet i Kristus Jesus” oppsummerer kort de grunnleggende teologiske grunnpoengene i brevet: De troende er kalt i Kristus. Det vil si: de hører til Guds folk, er født på ny, og dermed har de også del i Guds evige herlighet.³⁰⁰

5.5.4.3 10b: ὀλίγον παθόντας

ὀλίγος har betydningen liten eller kort, og brukes i vårt tilfelle om tid.³⁰¹ Partisippet παθόντας står til ὑμᾶς, som ble kalt og viser de nåværende konsekvensene av dette kallet (2:21).³⁰² Partisippet skal oversettes som en tidssetning, “etter at dere har lidt en kort stund.”³⁰³

Denne siste henvisningen til lidelsen i 1 Peter står i en kontekst som forsikrer at den er kortvarig og omgitt av Guds handling (10c) og omsorg (10a, 6-7). Utrykket ὀλίγον παθόντας minner oss om bemerkningen fra 1:6 (ὀλίγον ... λυπηθέντες). Dermed tar Peter ved brevets slutt opp igjen hva han allerede stadfestet i utgangspunktet: Lidelsen er begrenset i tid. Dermed blir tanken om en begrenset lidelse, sammen med kontrasten i den evige herligheten (1:7; 5:10) et *inclusio* som rammer inn hele brevet.³⁰⁴

Frasen er viktig i trøsten til adressatene. Den anerkjenner at lidelsen er en realitet for de kristne fra tiden mellom Guds kall og hans evige herlighet, men samtidig trøster den med at lidelsen er kortvarig sett i perspektiv med den evige herligheten de har del i.

Men er det bare fordi lidelsen sammenlignes med den evige herligheten at den beskrives som kortvarig? Kan Peter ha sett for seg at enden er nær (4:7)? Eller hadde han kanskje håpet at tidene skulle forandre seg, og at samfunnet skulle endre sitt syn på det kristne samfunnet? Det er ikke lett å konkludere noe ut fra teksten i dette tilfellet men Kristi gjenkomst nevnes flere ganger som motivasjon til å holde ut og som nært forestående i brevet (1:5; 4:7; 5:6). Dermed kan det se ut til at *parousiaen* er grunnen til at lidelsen er kortvarig.³⁰⁵

Men er dette helt riktig? Richard peker på at fokuset her, som i 1:6 ikke er den nære fremtiden, men den nåværende situasjonen. 1:6 har en kontekst om troens prøvelse i lys av eskatologisk lønn, men ikke desto mindre en glede i det nåværende over å motta konsekvensene av troen (1:6-9). I vårt tilfelle er den korte lidelsen satt i en kontekst med evig herlighet, men Richard mener at den korte lidelsen bør leses som en adverbial frase som modifierer kjeden av verb i 10c. Da vil lidelsen være kort fordi Guds handlinger vil føre til

³⁰⁰ Feldmeier, *First Letter*, 251.

³⁰¹ BDAG, ὀλίγος, 702-703.

³⁰² Elliott, *1 Peter*, 865.

³⁰³ Dubis, *1 Peter*, 172.

³⁰⁴ Elliott, *1 Peter*, 865-866.

³⁰⁵ Davids, *1 Peter*, 194.

en stans av eller reduksjon av den lidelsen de kristne erfarer. Den temporale frasen ὀλίγον παθόντας handler, ifølge Richards, om den nåværende eller umiddelbart følgende fremtiden og uttrykker Peters håp om at spenningen mellom de kristne og majoritetssamfunnet i Lille-Asia skal oppholde eller reduseres i den nære fremtiden.³⁰⁶ Jeg mener at konteksten både foran og etter ὀλίγον παθόντας må tas med i denne diskusjonen. Jeg tror Peter både kan ha siktet både til den evige herligheten som en kontrast til den korte lidelsen, og til trøsten om at Gud griper inn i den nåværende situasjonen. Frasen ὀλίγον παθόντας er intensjonelt vag når det kommer til tidsperspektiv, og gir dermed rom for en opprettelse i dette livet, og i Guds evige herlighet.³⁰⁷

5.5.4.4 10c: αὐτὸς καταρτίσει, στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει.

I 10c setter Peter fokus på hoved subjektet i 5:10: Gud. Med en konkluderende klase av fire verb forsikrer Peter uttrykkelig at det er Gud selv (αὐτὸς) som handler. Han er nær de troende og er aktiv i forhold til dem,³⁰⁸ hans omsorg er virkelighet. Når “all nådes Gud” er den som handler i 10c, må de handlingene som nevnes være spesifikke manifestasjoner av hans nåde. Objektet for Guds handlinger er ikke uttrykt, men kan hentes fra 10a: ὑμᾶς.³⁰⁹

Det første verbet, καταρτίζω, har en rekke meninger: “Sette i orden,” “fikse,” “gjenopprette,” “gjøre hel,” “fullføre.” BDAG definerer ordet som “To cause to be in a condition to function well” og videre “put into proper condition.”³¹⁰ Roten verbet kommer fra har den grunnleggende betydningen av å reparere eller gjenreise noe i NT (Matt 4:21; Mark 1:19; Gal 6:1), men er også brukt med den meningen å utruste noe (Luk 6:40; Ef 4:12; Heb 13:21).³¹¹ Som en følge av lidelsen kan de kristne ha erfart tap, tvil og splittelse. Gud vil gjenopprette dem og utruste dem til tjeneste for ham. Termen er vanlig i NTs etiske lære, og setter fokus på de troendes karakter.³¹² NB-88 oversetter verbet til “dyktiggjøre,” et ord som fanger opp både helheten og utrustningen.

Det andre verbet i rekken, στηρίζω, har, i fremtidsformen, en betydning som “forsterke,” “støtte,” “styrke.”³¹³ Verbet kan angi stabilisering av noe støtte det slik at det ikke faller.³¹⁴ Ordet er beslektet med στερεός fra 9a, dermed forsikres de som formanet til å bli

³⁰⁶ Richard, *Reading*, 222.

³⁰⁷ Grudem, *First Epistle*, 198.

³⁰⁸ Goppelt, *Commentary*, 365.

³⁰⁹ Elliott, *1 Peter*, 866.

³¹⁰ BDAG, καταρτίζω, 526.

³¹¹ Achtemeier, *1 Peter*, 345.

³¹² Davids, *1 Peter*, 195.

³¹³ Elliott, *1 Peter*, 866.

³¹⁴ Hiebert, *First Peter*, 301.

“faste i troen” om at Gud er den som gjør dette mulig.³¹⁵ Også *στηρίζω* hører til formaningsvokabularet i NT. Sammen med *καταρτίζω* gir det løfter om den fastheten og det motet som trengs i lidelsen.³¹⁶ Gud gir de troende hva som trengs for å motstå fristelsen til å falle fra troen. Jeg har valgt å oversette *στηρίζω* med “å befeste,” et ord som fanger opp flere av de poengene jeg har nevnt.

Σθενώω betyr “å styrke” eller “å gjøre sterk,”³¹⁷ og brukes kun her i NT. At Gud skal styrke de troende lover del i den nødvendige åndelige styrken som trengs for å motstå djevelen og utholde lidelsen.³¹⁸

Det siste verbet, *θεμελιώω*, hører hjemme i terminologien rundt bygningsarbeid.³¹⁹ Verbet er hentet fra den samme roten som substantivet *θεμέλιον*, som angir en grunnmur eller fundament til en bygning eller vegg.³²⁰ Verbet betyr i utgangspunktet “to provide a base for some material object or structure, lay a foundation,” men i overført betydning handler det om å gi ett sikkert grunnlag til det åndelige livet.³²¹ Vi finner igjen begrepet *θεμελιώω* i Matt 7:25; Ef 3:17; Kol 1:23 som et bilde på den vissheten i troen som ikke rokkes i møte med utfordringer. Slikt sett kan vi se at dette verbet omfavner betydningen av de tre foregående verbene også.³²² Men ulikt *στηρίζω* som refererte til en støtte, er *θεμελιώω* en referanse til den sikre grunnen alt hviler på. Peter sikter til en solid åndelig “grunnmur” som Gud vil legge for de kristne,³²³ slik at de, som huset på fjell blir stående når stormen kommer (Matt 7:24-27).

Som vi har sett er de fire verbene i 10c noe overlappende i betydning og kan delvis sees på som synonymmer. At Peter her stabler dem opp i rekke er et ønske om å forsikre sine lesere om Guds uanfektete støtte.³²⁴ Selv om jeg har prøvd å gi en nøyaktig oversettelse av verbene, har ikke målet vært å oversette alle forskjellig. Det gir ingen mening i å lete etter forskjellige meninger i denne frasen, for jeg tror at Peter har samlet en rekke relaterte begreper for at de skal styrke hverandre og gi to streker under det faktum at Gud er den som handler og gjør de kristne “faste i troen.” At verbene opptrer i indikativ viser at frasen ikke er ment som en velsignelse eller en bønn, men som et løfte.³²⁵

³¹⁵ Davids, *1 Peter*, 195.

³¹⁶ Kelly, *Commentary*, 213.

³¹⁷ BDAG, *σθενώω*, 922.

³¹⁸ Hiebert, *First Peter*, 301.

³¹⁹ Elliott, *1 Peter*, 866.

³²⁰ Achtemeier, *1 Peter*, 346.

³²¹ BDAG, *θεμελιώω*, 449.

³²² Davids, *1 Peter*, 196.

³²³ Hiebert, *First Peter*, 301.

³²⁴ Elliott, *1 Peter*, 866.

³²⁵ Michaels, *1 Peter*, 302.

Effekten av de fire verbene i 10c er at de gjenreiser aorist konjunktiven ὑπόσῃ (“han vil opphøye dere”) i 5:6 og er dermed med på å fullføre Peters tolkning av Ord 3:34 som ble sitert i vers 5b. Dette er, konkluderer Peter, hvordan Gud gir nåde til de ydmyke.³²⁶ Riktignok står verbene i futurum og kan bli tatt som en henvisning til den eskatologiske frelsen, men som Brun og Davids påpeker, peker verbene også på Guds handling og hjelp i den nåværende lidelsen og kampen.³²⁷ Seieren som er beskrevet er fremtidig og eskatologisk, men prosessen er allerede i gang.

Som Gud, gjennom Jesus, var ansvarlig for det nye livet leserne nå er i eiendom av (1:3), er de på slutten av brevet, minnet om at deres fremtid også er i Guds hender. Det er denne kunnskapen som gir styrke til å holde ut enhver lidelse de kristne erfarer.³²⁸

Hele 10c fungerer som et vitnesbyrd om Guds omsorg for de troende og hans nåde som skal løfte dem opp. I tillegg kan vi lese av verbene at den skade djevelen kan utrette på de troende aldri vil overgå Guds kapasitet til å oppreise sitt folk. Selv om verbene er fremtidige i orientering, er ikke aktualiseringen av dem holdt tilbake til eskatologien: Gud utruker allerede sitt folk til å være trofaste i motstanden mot djevelen i påvente av en endelig oppreisning.³²⁹

5.5.5 11: Avsluttende doksologi

5.5.5.1 11: αὐτῷ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Etter å ha forsikret leserne og Guds omsorg og utrustning er det passende å konkludere med en doksologi. I 4:11 finnes en lignende doksologi, men denne er kortere. I 5:11 vektlegges τὸ κράτος, makten, og dette faktisk den eneste doksologien i NT hvor τὸ κράτος står alene.³³⁰ Fokuset på makten alene gir en bekreftelse om at det er Guds (αὐτῷ peker tilbake til “all nådes Gud”) makt alene som kan fullføre handlingene fra 10c.³³¹ Doksologien er utformet som en fakta-setning: verbet ἐστὶν i indikativ, ikke i optativ, er underforstått. Dette kan begrunnes ut fra bruken av ἐστὶν i 4:11.³³² Dette gjør at αὐτῷ blir en eiendomsdativ.³³³ Originalt er ἀμήν en bekreftelse på hva som ble sagt av andre, og termen

³²⁶ Davids, *1 Peter*, 195.

³²⁷ Brun, *Første Peters-Brev*, 183; Davids, *1 Peter*, 195.

³²⁸ Achtemeier, *1 Peter*, 346.

³²⁹ Green, *1 Peter*, 198.

³³⁰ Senior, *1 Peter*, 149.

³³¹ Elliott, *1 Peter*, 867.

³³² Michaels, *1 Peter*, 304.

³³³ Dubis, *1 Peter*, 172.

ble snart en menighets svar til doksologiske uttalelser.³³⁴ At Peter her velger å konkludere med ἀμήν, bekrefter hans tillit til all nådes Gud.³³⁵

I doksologiens kontekst vil τὸ κράτος minne leseren om Guds mektige hånd fra vers 6, og sammen med dette verset danne et *inclusio* for 5:6-11.³³⁶ Effekten av denne rammen er at Guds makt garanterer for frelsen som blir lovet både i vers 6 og 10.³³⁷

Doksologien gir, sammen med løftene fra vers 10c, en verdig avslutning til formaningene i brevet og forsikrer leserne om både Guds villighet og evne til å holde dem oppe midt i lidelsen og til å bringe dem til en evig herlighet.³³⁸ Han som har gitt sine løfter om oppreisning er den samme som sitter med makten til å oppfylle løftene. Guds makt er lesernes forsikring. Og til en slik forsikring er det bare ett svar: ἀμήν.³³⁹ Doksologien priser den makten som hos Gud evig går sammen med hans nåde og trygger gjennomførelsen av hans vilje, fullendelsen av den gjerning han her begynt.³⁴⁰

5.6 Sammenfatning

5:8-11 er en del av brevets *peroratio*. Dermed er det Peter formidler her det han vil at adressatene skal sitte igjen med. Peter adresserer alle kristne i Lille-Asia. Konteksten viser en sammenheng med Ord 3:34 LXX, et visdomsord Peter spiller videre på. Leserne formaneres til å ydmyke seg under Gud og til å kaste alle sine bekymringer på ham. Denne tilliten til Gud er grunnlaget for formaningene Peter gir i 5:8-11.

I 5:8a formaner Peter til edruelighet og årvåkenhet. Den guddommelige omsorgen som blir beskrevet i de foregående versene eliminerer ikke nødvendigheten av å være årvåkne. Djevelen er nemlig på jakt etter bytte. Formaningen om årvåkenhet trekker opp et eskatologisk perspektiv og er ment å forberede på den kommende enden og på troens prøvelser.

Videre, i 1 5:8bc, beskriver Peter motstanderen og hans aktivitet. Djevelen, Guds erkefiende, arbeider mot Guds plan. Gjennom lidelsen søker han å drive de kristne fra troen. Bildet om djevelen som en løve er hentet fra Sal 21:14 LXX, en salme forbundet med Jesu lidelse. Dermed fremstilles de troende i samme situasjon som en uskyldig Jesus. Djevelen er grunnen til formaningene i 8a, han er en reell fare med sitt mål om å føre kristne til frafall. At djevelen trekkes inn i 5:8 viser til at lidelsen ikke bare er en prøvelse fra Gud, men også kan

³³⁴ Elliott, *1 Peter*, 868.

³³⁵ Richard, *Reading*, 223.

³³⁶ Achtemeier, *1 Peter*, 347.

³³⁷ Michaels, *1 Peter*, 304.

³³⁸ Achtemeier, *1 Peter*, 347.

³³⁹ Davids, *1 Peter*, 196-197.

³⁴⁰ Brun, *Første Peters-brev*, 183.

være en fristelse fra djevelen. Ved å trekke djevelen inn ønsker ikke Peter å demonisere samfunnet, men han plasserer adressatene inn i den kosmiske kampen mellom det gode og det onde. De kristne må være årvåkne i lidelsene slik at de ikke blir offer for djevelen.

En som står imot djevelen er en som forblir i tilliten til Gud og trosser presset til å falle fra troen. Kilden til den kristnes styrke mot djevelen finnes i deres tillit til Gud. Å stå imot djevelen innebærer ikke å kjempe mot ikke-kristne mennesker, men å være standhaftige under lidelsene slik at en ikke blir offer for djevelen og faller fra troen, dette oppnås i tillit til Gud. Peter gir gjennom brevet en forståelse av at “å stå faste” er det samme som å nekte å falle tilbake til den gamle livsførsel.

I 5:9b-10c gir Peter trøst og motivering til adressatene. Kunnskapen om at de kristne i Lille-Asia ikke står alene i lidelsen, men er en del av et verdensvidt fellesskap av kristne skal motivere adressatene til å holde ut i motstanden mot djevelen. I tillegg viser Peter til det faktum at de kristne er kalt av Gud til en evig herlighet. Han peker på hva Gud har gjort for dem og hva han skal gjøre for dem. At Gud er “all nådes Gud” viser at han har nåde nok for enhver situasjon og behov adressatene måtte ha. Videre trøster Peter med å vise til at lidelsene er kortvarige, og at de ikke er noe å regne med i forhold til den evige herligheten adressatene er kalt til. I lidelsen handler Gud for de kristne. Han utruker og styrker dem i en uanfektet støtte. Løftene om at Gud skal dyktiggjøre, befeste, styrke og grunnfeste de troende er en oppfyllelse av sitatet fra Ord 3:34 LXX. Løftene om denne oppreisningen bekreftes i at Gud tilskrives makten i doksologien i 5:11. Denne makten forsikrer leserne om Guds evne til å holde dem oppe midt i lidelsen og bringe dem til en evig herlighet. Sammen med Guds mektige hånd i 5:6, danner makten i 5:11 en *inclusio* for Peters formaninger i 5:6-11. Selv om adressatene blir angrepet av djevelen, er de omgitt av Guds makt og omsorg.

6 Avslutning

Som en avslutning på avhandlingen vil jeg gi noen konkluderende svar på de fire hovedspørsmålene jeg la frem i kapittel 1.2.

6.1 Hvilken form for lidelse er det 1 Peter refererer til?

Både teksten i 1 Peter og den historiske bakgrunnen viser at lidelsen i 1 Peter sannsynligvis refererer til en sosial forfølgelse av de kristne fra majoritetssamfunnet. De kristne i Lille-Asia var outsiders i dette samfunnet, og ble ofre for sosial mistanke, anklager, avvisning og fiendtlighet. Terminologien i brevet vitner om at den sosiale forfølgelsen tok form som en verbal trakassering. I dagens forskning er det allmenn enhet om at en sosial forfølgelse var en følge av lidelsene i 1 Peter. Denne sosiale forfølgelsen hadde sitt opphav i negative holdninger til den kristne bevegelsen blant Romerrikets befolkning. Disse hadde sin bakgrunn i at de kristne førte en annen livsførsel enn omgivelsene rundt seg, og på den måten ble de "fremmede" for majoritetssamfunnet. De kristne var fundamentalt forskjellige fra samfunnet de levde i, og de gikk på tvers av politiske, religiøse og kulturelle normer. Det er lite grunnlag for å hevde at lidelsen hadde bakgrunn i en offisiell forfølgelse mot den kristne bevegelsen fra romerstatens side.

6.2 Hvordan trøster og motiverer Peter de lidende kristne?

For å finne et svar på dette spørsmålet har jeg måttet se både på 1 Peters retoriske design og teologiske innhold. Ved å kombinere en generell etisk veiledning med teologisk motivasjon og bruk av felles autoritative skrifter, designer Peter en effektiv retorisk diskurs for å møte situasjonen til de lidende kristne. Peter anvender en deliberativ retorikk, og tar flere formelle virkemidler i bruk for å trøste og motivere. Han etablerer *ethos*, appellerer til *pathos* og bruker eksempler. I tillegg har han bygd opp argumentasjonen sin etter et retorisk taleskjema, noe som skaper en sammenheng og fremdrift i argumentasjonen, og gir budskapet gjennomslagskraft.

Også innholdsmessig trøster om motiverer Peter de lidende kristne. Han viser til det frelseshåpet de kristne har; et håp som, tross lidelsen, skaper glede (1:3-6). Han ønsker å flytte adressatenes fokus fra den nåværende lidelsessituasjonen, hvor de blir dømt av majoritetssamfunnet, til Guds fremtidige dom og herligheten de er kalt til. Peter ønsker å gi adressatene et perspektiv som gjør at de forstår at lidelsen er en del av et større bilde. Dersom de utholder den urettferdige lidelsen, vil Gud gi dem oppreisning. Peter angir også en mening bak lidelsen. Den er en renselse av troen, og bak venter en evig herlighet. Den viktigste bevisføringen for Peters argumentasjon er bruken av Kristi eksempel. Likesom Kristus først

led og deretter ble gitt herlighet, skal de kristne oppleve den samme overgangen. En annen bevisføring er sitater fra Skriften og tradisjonen. Peters mål er å gi adressatene Guds perspektiv på lidelsen; da har de grunn til å juble, selv om de må gjennom lidelsen. Men lidelsen er, i forhold til den evige herligheten de har i vente, kortvarig.

6.3 Hva er det Peter vil formidle i 1 Peter 5:8-11?

Peter vil i 5:8-11 formidle en formaning (5:8a) til de kristne om å være edruelige og årvåkne. Hvis de ikke er årvåkne står de i fare for å ende i en spirituell sløvhet som gjør at en ikke er forberedt på angrep på troen. Deretter gir Peter en beskrivelse av de kristnes motstander og hans aktivitet (5:8bc). Selv om djevelen er overvunnet, er han ikke eliminert. Hans mål er å føre de troende til fall. Djevelen fremstilles som en reell fare for adressatene, derfor er det ytterst nødvendig for dem å være årvåkne.

Etter en beskrivelse av motstanderen oppfordrer Peter til standhaftighet i troen. Han formaner de kristne til å stå imot djevelens forsøk på å få dem til å falle fra troen. En som står djevelen imot er en som forblir i tilliten til Gud og trosser alt press til å falle tilbake til en gammel livsførsel, men bevarer troen tross lidelsen.

I vers 9b-10c formidler Peter med motivasjon og trøst. De kristne i Lille-Asia står ikke alene i lidelsen, men er en del av en verdensvid familie av troende. Denne kunnskapen trøster og motiverer til å stå imot djevelen. Peter bruker også en terminologi som angir mening og intensjon (ἐπιτελέω) med lidelsen. Peter plasserer et stort *men* i de lidendes situasjon. Angrepene fra djevelen og de medfølgende lidelsene kan virke vanskelige, *men* all nådes Gud har omsorg for dem, og lidelsen er kortvarig. At herligheten de kristne er kalt til er evig skaper en kontrast mellom til den korte lidelsen de nå erfarer.

Gud styrker og gjør de kristne "faste i troen." Denne kunnskapen gir styrke til å holde ut enhver lidelse de kristne erfarer. Gud holder dem oppe i troen. Til slutt kommer Peter med en doksologi som legger vekten på Guds makt. Fokuset på makten alene formidler en forsikring om både Guds villighet og evne til å holde dem oppe midt i lidelsen og til å bringe dem til en evig herlighet.

6.4 Hvorfor trekkes djevelen inn i 1 Peter 5:8, og hva er hans rolle i lidelsen?

Peters intensjon med å trekke inn djevelen i 5:8 er ikke å identifisere det trakasserende samfunnet med sataniske krefter, men å plassere kampen om menneskelig lojalitet i den kosmiske konteksten av kampen mellom godt og ondt. De kristnes lidelse er ikke bare et resultat av en konflikt mellom to ulike livsførsler og kulturforståelser. Adressatene er dratt inn

i en eskatologisk konflikt mellom Gud og djevelen. Adressatene kan se lidelsen sin i et transcendent perspektiv, som gir den mening uten å trivialisere den lidende situasjonen som er en realitet for dem.

Djevelen er en som arbeider mot Guds plan og ønsker å ødelegge menneskers forhold til Gud. I Jobs bok lar Gud Satan prøve Jobs tro gjennom lidelse. I Jobs tilfelle er lidelsene *tillatt* men ikke *igangsatt* av Gud. Satan er lidelsens forfatter. På samme måte fremhever Peter at lidelsene er etter Guds vilje, selv om han ikke er lidelsens arkitekt. Jobs lidelser skjedde for å prøve Jobs lojalitet mot Gud, en vinkling Peter har prøvd å belyse i sitt brev også. Djevelen er ansvarlig arkitekt for lidelsene de kristne erfarer, men Gud tillater dem å skje som en prøvelse for deres tillitt til ham.

Kunnskapen om at djevelen bruker lidelsen som en fristelse for å føre de kristne til fall og at Gud bruker den som en renselse av troen, gjør det mulig å møte menneskelig motstand i overenstemmelse med budet om å elske sine fiender, og ikke kjempe mot dem, men desto mer kjempe mot og motstå ondskaper. Selv om 1 Peter viser at det er trakasseringen fra majoritetssamfunnet som er årsaken til lidelsen, handler det ikke å kjempe mot menneskene, men mot ondskaper i verden som har bakgrunn i en ånde verden.

7 Bibliografi

7.1 Forkortelser

- AB Anchor Bible.
- ABNT Abington New Testament Commentaries.
- BDAG Bauer, Walter, Fredrick William Danker, William F. Arndt og F.Wilbur Gingsh, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature.*
- BDB Brown, Francis, S.R. Driver og Charles A. Briggs, *The Brown Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon.*
- BGO Bibelen Guds Ord.
- BNTC Black's New Testament Commentaries.
- *BSac* *Bibliotheca Sacra.*
- ICC The International Critical Commentary.
- *JETS* *Journal of the Evangelical Theological Study.*
- *JSNT* *Journal for the Study of the New Testament.*
- LNTS Library of New Testament Studies.
- *LTJ* *Lutheran Theological Journal.*
- LXX Septuaginta.
- L&N J. P. Louw og Eugene A. Nida (Red.), *Lexical Semantics of the Greek New Testament Based on Semantic Domains.*
- NA27 Nestle-Aland sin 27.utgave av Novum Testamentum Graece.
- NB-88 Norsk Bibel 1988.
- NCB New Century Bible.
- NICNT The New International Commentary on the New Testament.
- NO-05 Det Norske Bibelselskap 2005 (NT).
- NO-78/85 Norsk Bibelselskap 1978, revidert i 1985.
- *NovT* *Novum Testamentum.*
- *ResQ* *Restoration Quarterly.*
- RNTS Reading the New Testament Series.
- SP Sacra Pagina.
- THNTC The Two Horizons New Testament Commentaries.
- TNTC Tyndale New Testament Commentaries.

- WBC Word Biblical Commentary.

7.2 Primærlitteratur

- Aristoteles. *Rhetoric*. Oversatt av John Henry Freese. 1 Vol. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University Press, 1926.
- Eusebius. *Ecclesiastical History*. Oversatt av J. E. L. Oulton og Kirsopp Lake. 2 Vol. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University Press, 1926-1932.
- Plinius. *Letters*. Oversatt av Betty Radice. 2 Volum. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University Press, 1969.
- Suetonius. *The Life of the Caesars*. Oversatt av J. C. Rolfe. 2 Vol. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University Press, 1913-1914.
- Tacitus. *Annals*. Oversatt av C. H. Moore og J. Jackson. 3 Vol. Loeb Classical Library. Cambridge: Harvard University Press, 1931-1937.

7.3 Sekundærlitteratur

- Achtemeier, Paul J. *1 Peter*. Hermeneia. Minneapolis: Fortress, 1996.
- Andersen, Øyvind. *I Retorikkens Hage*. Oslo: Universitetsforlaget, 1995.
- Aune, David E. *The Westminster Dictionary of New Testament & Early Christian Literature & Rhetoric*. Louisville: Westminster John Knox Press, 2003.
- Best, Ernest. *1 Peter*. New Century Bible. London: Oliphants, 1971.
- Bigg, Charles. *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistles of St. Peter and St. Jude*. The International Critical Commentary. Edinburgh: T & T Clark, 1978.
- Boring, M. Eugene. *1 Peter*. Abingdon New Testament Commentaries. Nashville: Abingdon Press, 1999.
- Boyd-MacMillan, Ronald. *Faith That Endures: The Essential Guide to the Persecuted Church*. Grand Rapids: Revell, 2006.
- Brengaard, Carsten. *Paradis-sekten*. København: Museum Tusulanums Forlag, 2007.
- Brun, Lyder. *Første Peters-Brev*. Oslo: H. Aschehoug, 1949.
- Christensen, Torben. *Romermagt, Hedenskap og Kristendom*. København: G.E.C. Gads Forlag, 1970.
- Davids, Peter H. *The First Epistle of Peter*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids: Eerdmans, 1990.

- Downing, F. Gerald. "Pliny's Prosecutions of Christians: Revelation and 1 Peter." *Journal for the Study of the New Testament* 34 (1988), 105-123.
- Dubis, Mark. *1 Peter: A Handbook on the Greek Text*. Waco, Texas: Baylor University Press, 2010.
- Ehrman, Bart D. *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings*. 3. Utgave; Oxford: Oxford Univeristy Press, 2004.
- Eide, Tormod. *Retorisk Leksikon*. Oslo: Spartacus, 1999.
- Elliott, John H. *1 Peter: A New Translation with Introduction and Commentary*. Anchor Bible 37B. New York: Doubleday, 2000.
- Elliott, John H. *A Home for the Homeless: A Sociological Exegesis of 1 Peter, Its Situation and Strategy*. London: Fortress, 1981.
- Feldmeier, Reinhard. *The First Letter of Peter*. Oversatt av Peter H. Davids. Texas: Baylor University Press, 2008.
- Ferguson, Everett. *Backgrounds of Early Christianity*. 3. Utgave; Grand Rapids: Eerdmans, 2003.
- Frend, W.H.C. *Martyrdom and Persecution in the Early Church*. Korrigert utgave; Cambridge: James Clarke & Co., 2008.
- Goppelt, Leonhard. *A Commentary on 1 Peter*. Oversatt av John E. Alsup. Grand Rapids: Eerdmans, 1993.
- Green, Joel B. *1 Peter*. The Two Horizons New Testament Commentary. Grand Rapids: Eerdmans, 2007.
- Grudem, Wayne A. *The First Epistle of Peter: An Introduction and Commentary*. 2. Opplag. Tyndale New Testament Commentaries. Leicester: Inter-Varsity Press, 1990.
- Hall, Randy. "For to This You Have Been Called: The Cross And Suffering in 1 Peter." *Restoration Quarterly* 3 (1976): 137-147.
- Hauge, Eirin Hoel. *Turn Away From Evil And Do Good!: Reading 1 Peter in Light of Psalm 34*. Oslo: Det Teologiske Menighetsfakultet, 2008.
- Hiebert, D. Edmond. *First Peter: An Expositional Commentary*. Chicago: Moody, 1984.
- Hill, David. "On Suffering and Baptism in 1 Peter." *Novum Testamentum* 18.3 (1976): 181-189.

- Hjort, Birgitte Graakjær. *Det Nye Testamentets Omverden: Om Politiske, Religiøse og Filosofiske Forhold på det Nye Testamentets tid. 2.* Opplag: Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2003.
- Johnson, Dennis E. "Fire in God's House: Imagery from Malachi 3 in Peter's Theology of Suffering (1 Pet 4:12-19)." *Journal of the Evangelical Theological Study* 3 (1986): 285-294.
- Kelly, J. N. D. *A Commentary on the Epistles of Peter and of Jude.* Black's New Testament Commentaries. London: Adam & Charles Black, 1969.
- Kennedy, George A. *New Testament Interpretation through Rhetorical Criticism.* Chapel Hill: The University of Carolina Press, 1984.
- Kirk, Gordon E., "Endurance in Suffering in 1 Peter." *Bibliotheca Sacra* 138 (1981): 46-56.
- Martin, Troy W. "The Rehabilitation of a Rhetorical Step-Child: First Peter and Classical Rhetorical Criticism." Side 41-71 i *Reading First Peter With New Eyes: Methodological Reassessments of the Letter of First Peter.* Library of New Testament Studies 364. Redigert av Robert L. Webb og Betsy Bauman-Martin. London: T&T Clark, 2007.
- Michaels, J. Ramsey. *1 Peter.* Word Biblical Commentary 49. Waco, Texas: Word Books, 1988.
- Paschke, Boris A. "The Roman *ad bestias* Execution as a Possible Historical Background for 1 Peter 5.8." *Journal for the Study of the New Testament* 4 (2006): 489-500.
- Pfitzner, Victor C. "Suffering – Devilish or Divine?: An Exegetical and Homiletical Study of 1 Peter 5b-11." *Lutheran Theological Journal* 1 (1978): 18-23.
- Remus, Harold. "Persecution." Side 431-452 i *Handbook of Early Christianity: Social Science Approaches.* Redaktører: Anthony J. Blasi, Jean Duhaime og Paul-André Turcotte. Walnut Creek: Altamira Press, 2002.
- Richard, Earl J. *Reading 1 Peter, Jude, and 2 Peter: A Literary and Theological Commentary.* Reading the New Testament Series. Macon, Georgia: Smyth & Helwys, 2000.
- Selwyn, Edward Gordon. *The First Epistle of St. Peter: The Greek Text With Introduction, Notes and Essays.* London: Macmillan & Co., 1949.

- Senior, Donald P. og Daniel J. Harrington. *1 Peter; Jude and 2 Peter*. Sacra Pagina 15; Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 2003.
- Stegemann, Ekkehard W. og Wolfgang Stegemann. *The Jesus Movement: A Social History of Its First Century*. Oversatt av O. C. Dean, Jr. Edinburgh: T&T Clark, 1999.
- Thompson, James W. "The Rhetoric of 1 Peter." *Restoration Quarterly* 36 (1994): 237-250.
- Thurén, Lauri. *The Rhetorical Strategy of 1 Peter: With Special Regard to Ambiguous Expressions*. Åbo: Åbo Akademis Forlag, 1990.
- Witherington III, Ben. *Letters and Homilies for Hellenized Christians Volume II: A Socio-Rhetorical Commentary on 1-2 Peter*. Downers Grove, Illinois: IVP Academic, 2007.

7.4 Tekstuelle hjelpemidler

- Bauer, Walter, Fredrick William Danker, William F. Arndt og F. Wilbur Gingrich. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. 3. Utgave. Chicago: University of Chicago Press, 2000.
- Brown, Francis, S.R. Driver og Charles A. Brigg. *The Brown Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon*. Peabody, Massachusetts: Hendrickson, 2006.
- Leivestad, Ragnar. *Nytestamentlig gresk grammatikk*. 3. utgave ved Bjørn Helge Sandvei. Oslo: Universitetsforlaget, 2003.
- *Logos Bible Software*. Versjon 4.2a SR-5. Copyright 2000-2011 Logos Bible Software.
- Louw, J. P. og Eugene A. Nida, Redaktører. *Lexical Semantics of the Greek New Testament Based on Semantic Domains*. 2 volum. 2. Utgave; New York: United Bible Societies, 1989.
- Metzger, Bruce M. *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. 2. Utgave. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1994.